

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Diplomová práce

Výživné mezi rodiči a dětmi

Vedoucí diplomové práce:
Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, Csc.

Zpracovala:
Markéta Dlouhá

březen 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

.....
Markéta Dlouhá

Obsah:

1. Úvod.....	- 1 -
2. Výživné a vyživovací povinnost.....	- 3 -
2.1. Pojem „výživné“	- 3 -
2.2. Druhy vyživovací povinnosti.....	- 5 -
2.3. Funkce vyživovací povinnosti	- 6 -
3. Právní úprava vyživovací povinnosti v historickém kontextu.....	- 8 -
3.1. Československý obecný zákoník občanský	- 8 -
3.2. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.....	- 9 -
3.3. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině	- 10 -
4. Subjekty vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi.....	- 12 -
4.1. Rodič.....	- 12 -
4.2. Dítě.....	- 14 -
5. Vyživovací povinnost rodičů k dětem	- 15 -
5.1. Právní úprava	- 15 -
5.2. Rozsah vyživovací povinnosti	- 15 -
5.2.1. Odůvodněné potřeby dítěte	- 16 -
5.2.2. Schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů	- 20 -
5.2.3. Právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.....	- 26 -
5.2.4. Osobní péče o dítě a péče o společnou domácnost.....	- 27 -
5.2.5. Dobré mravy	- 28 -
5.2.6. Současné trendy v oblasti určování rozsahu výživného	- 30 -
5.3. Trvání vyživovací povinnosti	- 33 -
5.3.1. Vznik a trvání vyživovací povinnosti	- 33 -
5.3.2. Změna vyživovací povinnosti	- 35 -
5.3.3. Zánik vyživovací povinnosti.....	- 37 -
5.3.4. Obnovení vyživovací povinnosti	- 38 -
5.4. Způsob plnění vyživovací povinnosti	- 39 -
6. Vyživovací povinnost dětí k rodičům	- 42 -
6.1. Právní úprava	- 42 -
6.2. Podmínky vzniku a existence vyživovací povinnosti dětí k rodičům.....	- 42 -
6.3. Rozsah plnění vyživovací povinnosti	- 44 -

6.4. Způsob plnění vyživovací povinnosti	- 45 -
6.5. Trvání vyživovací povinnosti	- 45 -
7. Společná pravidla pro výživné.....	- 47 -
7.1. Započtení výživného	- 47 -
7.2. Promlčení výživného	- 47 -
7.3. Splnění výživného za jiného	- 49 -
8. Řízení před soudem ve věcech výživného	- 51 -
8.1. Rozhodování soudu ve věcech výživného	- 51 -
8.2. Zahájení řízení	- 53 -
8.3. Účastníci řízení	- 57 -
8.4. Průběh řízení	- 59 -
8.5. Rozhodnutí soudu	- 62 -
8.6. Změna stanoveného výživného.....	- 65 -
9. Vymáhání výživného	- 68 -
10. Trestněprávní ochrana plnění vyživovací povinnosti	- 70 -
11. Závěr	- 76 -
Seznam odborné literatury	- 78 -
Seznam odborných článků	- 80 -
Internetové a další zdroje	- 82 -

1. Úvod

Vyživovací povinnost se úzce dotýká každého z nás. V různých fázích života se ocitáme buď na straně povinného, který musí výživné v určité míře poskytovat, nebo na straně oprávněného, jako příjemce výživného. Mnohdy si to ani neuvědomujeme, ale každý z nás je, v minulosti byl, nebo v budoucnu bude subjektem nějakého druhu vyživovací povinnosti.

Nejen ze systematiky zákona o rodině vyplývá, že nejvýznamnější a společensky nejdůležitější je úprava vyživovací povinnosti rodičů k dětem, zejména k nezletilým dětem, a proto budu této problematice ve své práci věnovat největší pozornost. Ochrana dítěte, ve smyslu ochrany slabšího článku společnosti, je vnímána jako základní morální povinnost, která se promítá do právních řádů všech vyspělých společností.

Podle mého názoru by však v teorii i praxi zasloužila větší pozornost také vyživovací povinnost dětí ke svým rodičům. Úcta k rodičům a jejich materiální zajištění po dobu jejich potřeby by měla být ze strany dětí samozřejmostí, která vyplývá nejen z právních předpisů, ale i z morálních pravidel společnosti.

Ve své práci nejprve s pomocí odborných publikací a judikatury osvětlím základní pojmy, jako výživné, jeho druhy a funkce, dále stručně nastíním historický vývoj právní úpravy vyživovací povinnosti a vymezím subjekty vyživovací povinnosti.

Dále ve své práci podrobněji rozvedu téma vyživovací povinnosti rodičů k dětem, zejména kritéria pro stanovení rozsahu této povinnosti, dobu trvání a způsob plnění výživného. Jak už jsem naznačila výše, budu se věnovat i problematice vyživovací povinnosti dětí k rodičům a neopomenu zmínit ani důležitá společná pravidla pro všechny druhy výživného, jako je započtení, promlčení a splnění výživného za jiného.

Ačkoli chci ve své práci zpracovat téma vyživovací povinnosti zejména z hmotněprávního hlediska, považuji za vhodné věnovat jednu kapitolu procesní problematice řízení ve věcech výživného, v níž stručně shrnu celý průběh řízení a vymezím rozdíly mezi řízením o výživné pro nezletilé dítě a pro osoby zletilé. Také se v obecné rovině dotknu poměrně problematické a široké oblasti vymáhání výživného.

V poslední kapitole své práce si ještě dovolím odbočit od občanského práva do práva trestního a s ohledem na přijetí nového trestního zákoníku zmíním aktuální úpravu trestného činu zanedbání povinné výživy.

V závěru své práce shrnu skutečnosti zjištěné při jejím zpracování a pokusím se poukázat na nejpálčivější problémy v oblasti vyživovací povinnosti v současné době.

Jak už bylo řečeno, výživné se dotýká každého z nás a o to je možná překvapivější, že tomuto tématu není věnována taková pozornost, jakou by si s ohledem právě na rozsah subjektů, jichž se dotýká, zasloužilo. Oblast rozhodování soudů o výši výživného trpí velkou mírou nejednotnosti, která bývá přisuzována především velmi vágní a nedostatečné právní úpravě, v jejímž důsledku nemůže být realizována zásada předvídatelnosti práva. V současné době se hodně diskutuje o řešení tohoto problému pomocí doporučující tabulky se stanovením poměrných částí platu určených na výživné pro děti, které jsou podle věku zařazeny do pěti kategorií. Právě aktuálnost tohoto tématu a můj celkový zájem o problematiku vyživovací povinnosti byly důvodem, proč jsem se rozhodla zpracovat svojí diplomovou práci na téma výživné mezi rodiči a dětmi.

Má diplomová práce vychází z právního stavu platného ke dni 1. 3. 2011.

2. Výživné a vyživovací povinnost

2.1. Pojem „výživné“

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rodině“) užívá pojem „výživné“, aniž by jej výslovně definoval. Pojmenování části třetí zákona o rodině výrazem „výživné“ není zcela přesné a není souřadné s ostatními názvy jednotlivých částí zákona o rodině. Na rozdíl např. od pojmu „manželství“, které je názvem právního institutu, je pojem „výživné“ jen zkratkou vyjadřující, jakou právní problematiku příslušná ustanovení zákona o rodině upravují. Výstižnější by bylo označení „vyživovací povinnost“, případně „výživa“¹ Přesto se pojem „výživné“ postupem doby vžil a je běžně užíván jak odbornou, tak širokou veřejností.

Pojem „výživné“ je v právních předpisech užíván ve dvojím významu. Ve svém prvním významu vyjadřuje především označení majetkového souboru (věcí a jiných právních předmětů, o nichž platí, že jsou penězi ocenitelné), který poskytuje jedna osoba osobě druhé, aby uspokojovala její životní potřeby, tj. aby ji vyživovala.² V tomto širším pojetí se výživným rozumí označení celého institutu rodinného práva, tedy označení pro souhrn práv a povinností, jež vyplývají z řady ustanovení právních předpisů. Součástí tohoto právního vztahu je jednak vyživovací povinnost, kterou má osoba, jež má plnit úhradu osobních potřeb a jednak nárok na výživné, který má osoba oprávněná.³

Ve druhém významu můžeme pojem „výživné“ vymezit jako vlastní plnění jedné osoby vůči druhé za účelem zabezpečování jejích osobních potřeb. Toto plnění je poskytováno na základě zákona a podle pravidel jím stanovených nebo na základě dohody uzavřené podle zákona a v souladu s touto dohodou.⁴

Uspokojováním životních potřeb není myšlena jen výživa ve vlastním slova smyslu, ale i zabezpečování ostatních hmotných potřeb (šaty, obuv) a kulturních potřeb

¹ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 165.

² Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. svazek. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 132.

³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 6.

⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. svazek. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 132.

(prostředky na rozšiřování a prohlubování vzdělání, na rozvoj zájmů).⁵ Proto také dříve platný zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, užíval, i když ne zcela důsledně, pojmu „úhrada osobních potřeb“. Tento termín se však v praxi nevžil, a zákon o rodině se opět vrátil k pojmu „výživné“.⁶

Ve smyslu zákona o rodině jde o úhradu osobních potřeb mezi osobami v příbuzenském nebo jiném rodinném vztahu. Z tohoto vymezení vyplývá, že výživné má jednak majetkový charakter, protože jde o úhradu a zabezpečování potřeb, a jednak osobní charakter vyjádřený tím, že se jedná o vztah mezi konkrétními osobami oprávněného a povinného.⁷ Vyživovací povinnost je v zákoně upravena pouze mezi taxativně vymezenými subjekty. Nicméně smluvně lze založit i mezi jinými subjekty než mezi osobami vymezenými v zákoně o rodině (např. mezi druhem a družkou).⁸ V takovém případě ale samozřejmě není možné tento závazek kvalifikovat jako plnění vyživovací povinnosti ve smyslu zákona o rodině, ale jako občanskoprávní vztah (např. jako nepojmenovanou smlouvu ve smyslu ust. § 51 občanského zákoníku).

Jde-li o právní povahu vyživovací povinnosti a práva na výživné, jedná se o práva a povinnosti vyplývající přímo ze zákona. To znamená, že ke vzniku práva postačí, aby byly splněny zákonné podmínky, a není třeba, aby přistoupily jakékoli další právní skutečnosti.⁹ Má-li však osoba právo na výživné, ještě to automaticky neznamená, že jej bude moci úspěšně uplatnit a že získá právo na plnění výživného. Obdobně platí i o osobě mající vyživovací povinnost, že ji povinnost plnit výživné může a nemusí být uložena. Teprve až rozhodnutím soudu, příp. dohodou o plnění vyživovací povinnosti, vznikne právo na poskytování výživného, resp. povinnost poskytovat výživné.¹⁰

Právní úprava výživného má kogentní povahu. To znamená, že nemůže být měněna ani dohodou mezi oprávněným a povinným. Z hlediska povinného se jedná o nepřevoditelnou povinnost, která nemůže být ani vyloučena ani omezena a z pohledu

⁵ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 395.

⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 6.

⁷ Plecítý, V., Škrejpek, M., Salač, J., Šíma, A.: Základy rodinného práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 99.

⁸ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 246

⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 13.

¹⁰ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 166.

oprávněné osoby jde o její nezadatelné osobní právo.¹¹ Jakékoli dohody modifikující zákonné podmínky plnění, rozsah i dobu trvání výživného jsou stíženy sankcí absolutní neplatnosti. Právo na výživné se podle ust. § 98 odst. 1 zákona o rodině nepromlčuje. Proti pohledávkám na výživné se zásadně nepřipouští započtení, s jedinou výjimkou, a to započtení dohodou, pokud nejde o pohledávku výživného pro nezletilé dítě. K promlčení a započtení blíže v kapitole 7. Společná pravidla pro výživné.

2.2. Druhy vyživovací povinnosti

Jednotlivé druhy vyživovací povinnosti se rozlišují podle povahy rodinněprávního vztahu povinného a oprávněného. Zákon o rodině ve své části třetí upravuje následující druhy vyživovací povinnosti:

- a) vyživovací povinnost rodičů k dětem – ust. § 85 a § 86
- b) vyživovací povinnost dětí k rodičům – ust. § 87
- c) vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými – ust. § 88 - § 90
- d) vyživovací povinnost mezi manžely – ust. § 91
- e) výživné rozvedeného manžela – ust. § 92 - § 94
- f) příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce – ust. § 95

Určité skutečnosti, které jsou všem druhům vyživovací povinnosti společné, upravuje zákon o rodině v ust. § 96 - § 103 a nazývá je „Společná ustanovení“.

Pořadí, v jakém zákon o rodině o jednotlivých druzích výživného pojednává, není zcela jistě nahodilé a naopak z něho můžeme vyčíst, že největší význam je přikládán vyživovací povinnosti rodičů k nezletilým dětem.

Na tomto místě by mohla vzniknout pochybnost, zda i plnění označené jako příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce má i přes odlišné označení povahu výživného. Pokud ale posoudíme podstatu a funkce vyživovacích povinností na straně jedné a příspěvku na výživu na straně druhé, dospějeme k závěru, že i příspěvek na výživu je třeba považovat za zvláštní druh výživného.¹²

Ačkoli se vyživovací povinnost týká jen poměrně úzké skupiny osob v příbuzenském vztahu, může dojít ke střetům mezi jednotlivými druhy vyživovací

¹¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 13.

¹² Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 7.

povinnosti. Některé případy této konkurence jsou řešeny přímo výslovným ustanovením zákona o rodině, jindy vyplývá přednost určitého druhu výživného ze systematiky zákona.¹³

Vyživovací povinnosti rodičů vůči nezletilému dítěti je přikládán nejvyšší význam a je upřednostňována před všemi ostatními druhy vyživovací povinnosti. Vyživovací povinnost k dítěti předchází i vyživovací povinnosti k rodičům.¹⁴ V případě zletilých dětí, které uzavřely manželství, předchází vyživovací povinnost mezi manžely (příp. výživné rozvedeného manžela) vyživovací povinnosti rodičů k dítěti. Rodič tak plní vyživovací povinnost vůči dítěti jen tehdy, pokud ji manžel není schopen plnit vůbec, nebo jen v omezené míře¹⁵. Z právní úpravy dále vyplývá přednost vyživovací povinnosti ke zletilým dětem před vyživovací povinností k ostatním příbuzným.¹⁶

V ust. § 91 odst. 3 zákona o rodině je výslovně upravena prioritá vyživovací povinnosti mezi manžely před vyživovací povinností dětí vůči svým rodičům. Obdobná právní úprava se nachází v ust. § 92 odst. 2 a týká se přednosti výživného rozvedeného manžela před vyživovací povinností dětí vůči rodičům. Pořadí vyživovací povinnosti mezi různými stupni příbuzenství v rámci vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými stanovuje ust. § 88 odst. 2 zákona o rodině. Příbuzní vzdálenější tak mají vyživovací povinnost jen tehdy, když tuto povinnost nejsou schopni splnit příbuzní bližší.

2.3. Funkce vyživovací povinnosti

Právní úprava vyživovací povinnosti plní nejen funkci společensko-ekonomickou týkající se zajištění výživy, ale i funkci morální.

Z hlediska společensko-ekonomické funkce má největší význam úprava vyživovací povinnosti rodičů k dětem, a to zejména k dětem nezletilým. Uspokojování osobních potřeb nezletilých dětí je třeba rozdělit mezi rodinu a společnost jako takovou, zejména tedy stát. Péče o děti, jejich výchovu a zabezpečování jejich osobních potřeb zůstává prvořadým úkolem rodiny jako základní hospodářské jednotky. V řádně

¹³ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 249.

¹⁴ R 102/1967.

¹⁵ R 4/1972.

¹⁶ Plecítý, V., Škrejpek, M., Salač, J., Šíma, A.: Základy rodinného práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 100.

fungující rodině je vyživovací povinnost plněna dobrovolně, především naturálně a jen doplňkově peněžitými částkami. Stát plní svoji sociální funkci zejména poskytováním rozsáhlých sociálních služeb.¹⁷ Institut výživného představuje nárok veřejnoprávního charakteru, neboť vzhledem k zájmu státu o zdravý vývoj dítěte, jehož jedním z předpokladů je i jeho hmotné zabezpečení, je ochrana zabezpečována orgány státu, tj. soudy a opatrovníky. Soukromoprávní prvky výživného se týkají především stanovení výše výživného.¹⁸

V celé oblasti rodinné práva, včetně výživného, je vliv morálních principů společnosti velmi intenzivní. Právní úprava výživného se snaží zajistit, aby tam, kde došlo k poruchám rodinněprávních vztahů, bylo plnění výživného pravidelné, řádné a v rozsahu, který odpovídá jeho funkci v rodině.¹⁹ Podle ust. § 96 odst. 2 zákona o rodině není možné výživné vůbec přiznat, pokud by bylo v rozporu s dobrými mravy. Pojem „dobré mravy“ není zákonem definován, ale dá se říci, že se jedná o souhrn obecně platných norem morálky, u nichž je dán obecný zájem jejich respektování.²⁰ Posouzení, zda je konkrétní případ v rozporu nebo v souladu s dobrými mravy, záleží na úvaze soudu. K problematice dobrých mravů blíže v kapitole 5.2.5. Dobré mravy.

Do úpravy výživného se promítají i některé zásady, které ovlivňují celé rodinné právo, např. rovnost muže a ženy, rovnost manželských a mimomanželských dětí, soulad zájmů rodiny a společnosti atd. Přesto však normy rodinného práva včetně norem upravujících výživné, ačkoli mají úzký vztah k morálním zásadám, zůstávají svou povahou normami právními a jejich dodržování je vynutitelné státní mocí.²¹

¹⁷ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 11.

¹⁸ Jurčík, R.: Institut výživného v historickém kontextu. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 1.

¹⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 12.

²⁰ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 463.

²¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 12.

3. Právní úprava vyživovací povinnosti v historickém kontextu

3.1. Československý obecný zákoník občanský

Po vzniku Československé republiky byla tzv. recepční normou (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého) převzata mimo jiné i právní úprava rodinného práva do té doby platná na území rakousko – uherské monarchie. Úprava rodinněprávních vztahů tak i nadále vycházela ze Všeobecného občanského zákoníku (ABGB) z roku 1811.

Institut výživného byl upraven v rámci zákona č. 946/1811 sb. z. s., obecného zákoníku občanského, který vycházel z principu, že primárně má nést náklady na výživu, výchovu a zaopatření dítěte otec a podíl matky na výchově a výživě byl spatřován v její osobní péči o dítě a o jeho zdraví. Obecný zákoník občanský výslovně upravoval pouze vyživovací povinnost rodičů vůči nezletilým dětem, ale býval analogicky používán i při určování výživného pro děti zletilé. Do otcovy vyživovací povinnosti se např. započítávaly i výlohy na vysokoškolské studium zletilého dítěte, ale jen tehdy, studovalo-li řádně a úspěšně.²²

Výše výživného byla stanovována zejména s ohledem na potřeby dítěte a na jmění otce dítěte. Dítě obvykle žilo ve společné domácnosti obou rodičů a výživa byla poskytována především naturálně a jen zcela výjimečně v penězích. Pokud dítě se svými rodiči nežilo, mělo nárok na zaopatření, které zahrnovalo takové mravní, tělesné a hmotné prostředky, aby se mohlo dítě přiměřeným způsobem samo žít.

Z tehdejší soudní praxe vyplývalo, že se otec vyživovací povinnosti nezproští tím, že se k němu dítě chová neslušně a urážlivě. Na druhou stranu však bylo judikováno, že otec není povinen plnit výživné vůči dítěti, které se úmyslně vyhýbá práci (provozuje tuláctví) a dále není povinen poskytovat výživné synovi, který bez jeho vůle odešel z jeho domu nebo dítěti, které je otci bez jeho vůle odňato. Pro ukončení vyživovací povinnosti nebylo důležité dosažení určitého věku ani schopnost dítěte samostatně si vydělávat, ale podstatné bylo, zda je pro dítě skutečně možné najít si

²² Jurčík, R.: Institut výživného v historickém kontextu. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 1.

přiměřené zaměstnání a udržet se v něm.²³

Rodinné právo bylo v průběhu první republiky měněno řadou dílčích zákonů. Z oblasti výživného zmíním zákon č. 4/1931 Sb., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu nebo zaopatření, zvaný alimentární zákon.²⁴

Na obdobných principech byl založen i obecný zákoník občanský platný ke dni 30. 4. 1948, který v ust. § 139 a § 141 uváděl, že rodiče jsou povinni své děti vychovávat, tzn. pečovat o jejich život a zdraví a opatrovat jim slušnou výživu, vyvíjet jejich tělesné a duševní síly a vyučováním v náboženství a v užitečných vědomostech klást základ k jejich budoucímu blahobytu. Pečovat o výživu příslušelo zejména otci dítěte.

3.2. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1950, přinesl do úpravy rodinněprávních vztahů řadu změn. Předně došlo tímto zákonem k vyčlenění právní úpravy o rodině z práva občanského.

O poměru mezi rodiči a dětmi pojednávala část pátá druhé hlavy tohoto zákona. Důležitou změnou, oproti předešlé právní úpravě, bylo zrovnoprávnění dětí bez ohledu na jejich původ, a tím vlastně zanikl dosavadní právní institut nemanželských dětí. Dále byla formulována povinnost rodičů starat se o tělesný i duševní rozvoj dětí, zejména péči o jejich výživu a výchovu tak, aby byly náležitě připraveny přispívat svou prací, podle svých schopností a náklonností, k prospěchu společnosti. Zákon o právu rodinném výslovně konstatoval, že rodičovská moc náleží oběma rodičům, čímž změnil dosavadní institut jednostranné moci otcovské a zdůraznil rovnocenné postavení rodičů v poměru k dětem. Zákon přesně vymezoval okruh osob, které měly vůči sobě alimentární povinnost a určoval pořadí, v jakém by měla být tato povinnost plněna.²⁵

²³ Jurčík, R.: Institut výživného v historickém kontextu. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 2.

²⁴ Veselá, R. a kol.: Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 77.

²⁵ Veselá, R. a kol.: Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 91.

3.3. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

V 60. letech došlo v souvislosti s vydáním ústavy z roku 1960 k podstatným změnám v československém právním řádu, které se týkaly i oblasti rodinného práva. Byl vydán zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který ve znění pozdějších předpisů platí dodnes.²⁶

Zákon o rodině nabyl účinnosti dne 1. dubna 1964 a vyživovací povinnost upravuje ve své části třetí nazvané „Výživné“.

Zákon o rodině byl již několikrát novelizován. Většinou se jednalo jen o drobné, zejména terminologické změny související s přijetím jiných zákonů. Z podstatných novelizací bych chtěla zmínit novelu provedenou zákonem č. 234/1992 Sb., jíž bylo umožněno uzavírání církevních sňatků, ale především novelu provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., která se podstatně dotkla i institutu vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

Tato novela reagovala na nové ekonomické a sociální skutečnosti a podle mého názoru přinesla mnoho pozitivního, zejména v několika zásadních aspektech zlepšila postavení nezletilých dětí. V ust. § 85 odst. 2 zákona o rodině výslovně formulovala právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů. Z této formulace se dovozuje, že pokud spolu rodiče dítěte nežijí a jejich životní úroveň je značně odlišná, má dítě právo podílet se na životní úrovni toho rodiče, jehož životní úroveň je vyšší. Novelizované ustanovení § 96 zákona o rodině umožnilo komplexně posuzovat majetkové poměry povinného rodiče a jeho životní úroveň a také posílilo zásadu tzv. potenciality příjmů. Soud tedy zkoumá vedle možností, schopností a majetkových poměrů povinného i to, zda se povinný bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti. Dále novela zakotvila, že výživné nemusí mít vždy spotřební charakter a také umožnila vytváření úspor zabezpečujících zejména přípravu na budoucí povolání (ust. § 85a odst. 2 zákona o rodině). Ustanovení § 97 odst. 2 zákona o rodině umožnilo soudu, aby v případech zvláštního zřetele hodných rozhodl o povinnosti složit předem zálohu na výživné splatné v budoucnu. A konečně byl novelou vytvořen soudu prostor stanovit v souladu s ust. § 85a odst. 1 zákona o rodině výživné i povinnému,

²⁶ Veselá, R. a kol.: Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 95.

který má příjem z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů a neprokáže své příjmy, případně nepředloží potřebné podklady.²⁷

Další podstatnou novelou bylo přijetí zákona č. 112/2006 Sb., kterým se mimo jiné změnilo znění ust. § 85a zákona o rodině, a to tak, že původně zakotvená částka 15násobku životního minima se změnila na 12,7násobek životního minima jednotlivce vypočteného podle zákona č. 110/2006 Sb., o životní a existenčním minimu.

Zákon o rodině úzce souvisí se zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Dle ust. § 104 zákona o rodině se ustanovení občanského zákoníku použijí, pokud zákon o rodině nestanoví jinak. S ohledem na připravovanou rozsáhlou rekonstrukci občanského práva lze očekávat, že rodinné právo bude zahrnuto do nového občanského zákoníku, a tudíž nebude upraveno samostatným zákonem jako dosud. Návrh nového občanského zákoníku obsahuje ustanovení o rodinném právu v části druhé: Rodinné právo v § 594 - § 915. Obecné pojetí rodinného práva zůstává v návrhu nového občanského zákoníku nezměněno. Pokud jde o výživné mezi rodiči a dětmi návrh nového občanského zákoníku vychází z dosud platné právní úpravy a navazuje na ni. Určité změny oproti současnému stavu zaznamená úprava výživného mezi rozvedenými manžely a dále úprava způsobu placení výživného. V návrhu zůstává zachováno pravidlo měsíčního placení výživného, je však připuštěno, aby soud rozhodl i jinak, nebo aby se povinný a oprávněný dohodli na jiném režimu, který jim bude vyhovovat.²⁸

Myslím si, že začlenění rodinného práva zpět do občanského zákoníku nebude činit v praxi větší obtíže. Také jiné evropské země, např. Německo a Rakousko, zahrnují tradičně právní úpravu o rodině do občanského zákoníku.

²⁷ Králíčková, Z.: Vyživovací povinnost rodičů k dětem. Právo a rodina, 1999, č. 6, str. 6-9.

²⁸ <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#6>.

4. Subjekty vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi

4.1. Rodič

Pojem „rodič“ je třeba chápat v právním smyslu, tj. jako osobu, která má postavení rodiče podle právního řádu.²⁹ Za rodiče jsou považovány osoby s dítětem právně příbuzné v prvním stupni přímé linie, ale i osoby, jejichž rodičovství bylo založeno rozhodnutím soudu o osvojení.³⁰

S určením matky zpravidla nevznikají žádné problémy, protože v ust. § 50a zákona o rodině je výslovně stanoveno, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Vezmeme-li však v potaz rozvoj moderní medicíny, jehož poměrně extrémním projevem může být i porod dítěte mužem, můžeme do budoucna uvažovat i o jakési definici mateřství.

Za otce dítěte je považován muž, kterému svědčí nějaká ze tří zákonných domněnek otcovství. Předně je za otce dítěte dle ust. § 51 zákona o rodině považován manžel matky, narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne po jeho zániku nebo prohlášení za neplatné, případně nový manžel matky dítěte, jestliže se žena po zániku manželství znovu provdá. Jestliže není možné použít první domněnku otcovství, nastupuje druhá domněnka stanovená v ust. § 52 zákona o rodině, podle níž se za otce dítěte považuje muž, jehož otcovství je určeno souhlasným prohlášením obou rodičů. Nedojde-li k souhlasnému prohlášení rodičů, rozhodne o určení otcovství na návrh dítěte, matky či muže, který o sobě tvrdí, že je otcem, soud. Podle ust. § 54 odst. 2 zákona o rodině soud určí otcem dítěte muže, který s matkou dítěte souložil v době mezi stoosmdesátým a třístým dnem před narozením dítěte, pokud jeho otcovství nevyklučují závažné okolnosti.

Z uvedeného vyplývá, že vyživovací povinnost může někdy postihnout více mužů, považovaných v časovém sledu za otce dítěte. K této situaci dojde zejména tehdy, jestliže je zprvu za otce dítěte považován manžel matky dítěte, který ale později dosáhne soudního rozhodnutí o popření otcovství a poté bude otcem určen jiný muž,

²⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 63.

³⁰ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 174.

ať už souhlasným prohlášením nebo rozhodnutím soudu.³¹ V takovém případě je třeba vycházet z toho, že manžel matky byl považován až do pravomocného skončení řízení o popření otcovství za otce dítěte a trvala mu vyživovací povinnosti k dítěti. Z tohoto důvodu je úkolem soudu nejprve zjišťovat, v jakém rozsahu plnil výživné manžel matky a teprve poté může soud rozhodnout o vyživovací povinnosti určeného otce dítěte.³²

Pokud dojde k osvojení dítěte, zákon o rodině v ust. § 63 stanoví, že mezi osvojitelem a osvojencem vzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, tudíž vzniká osvojiteli i vyživovací povinnost, na kterou se vztahují stejné podmínky jako na vyživovací povinnost rodičů k dětem. Dojde-li však ke zrušení osvojení, vznikají znovu vzájemná práva mezi osvojencem a původní rodinou. Vyživovací povinnost osvojitele tak zaniká a obnovuje se vyživovací povinnost pokrevních rodičů, a to ode dne právní moci rozhodnutí o zrušení osvojení.³³

Obdobné podmínky platí i pro vyživovací povinnosti dětí k rodičům. V době, kdy trvá osvojení, nemá osvojenec vyživovací povinnost ke svým pokrevním rodičům, ale pokud dojde ke zrušení osvojení, zaniká tím na jedné straně vyživovací povinnost k bývalému osvojiteli a na druhé straně se obnovuje vyživovací povinnost k pokrevním rodičům.³⁴

Chtěla bych zdůraznit, že vyživovací povinnost není solidárním závazkem. Mají ji sice oba rodiče, avšak každý sám za sebe. Každý rodič je povinen plnit výživné v určitém rozsahu určeném podle kritérií stanovených v zákoně o rodině. I v případě, že by jeden z rodičů plnil výživné v plné výši, nezbujuje to druhého rodiče jeho vyživovací povinnosti. Pouze v případě, kdy jeden z rodičů není objektivně schopen plnit výživné, vzroste podíl druhého rodiče, pokud to odpovídá jeho možnostem a schopnostem, aniž by měl poté nárok na úhradu podle ust. § 101 zákona o rodině.³⁵

³¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 63.

³² R 52/1968.

³³ R 62/1965.

³⁴ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 130.

³⁵ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 64.

4.2. Dítě

Za dítě je považována osoba příbuzná v řadě přímé, tj. v prvním stupni. Úmluva o právech dítěte publikovaná pod č. 104/1991 Sb. (dále jen „Úmluva o právech dítěte“) definuje v čl. 1 dítě jako lidskou bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na ní vztahuje, nedosáhne zletilosti dříve. Zákon o rodině pojem „dítě“ přímo nevymezuje a pokud jde o podmínky vyživovací povinnosti nerozlišuje mezi dětmi nezletilými a zletilými. Přesto však dosažení zletilosti má i z hmotněprávního hlediska určitý význam. Zákon o rodině chrání nezletilé dítě především v ustanoveních týkajících se povinnosti soudu obligatorně upravit vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi (ust. § 86 odst. 1), dále speciální úpravou problematiky započtení (ust. § 97 odst. 3) a uplatněním zásady, že se spotřebované výživné ve smyslu ust. § 99 odst. 1 zákona o rodině nevrací.³⁶ K této problematice blíže v následující kapitole 5. Vyživovací povinnost rodičů k dětem.

Pro uplatnění institutu výživného má však dosažení věkové hranice osmnácti let spíše význam v rovině procesní. Z procesního hlediska je třeba upozornit na podstatné odlišnosti řízení o výživném pro nezletilé dítě a řízení o výživném pro dítě zletilé. A také je nutné osvětlit hraniční situaci, kdy řízení je zahájeno v době, kdy je dítě nezletilé, ale v průběhu řízení dosáhne zletilosti. K procesní problematice blíže v kapitole 8. Řízení před soudem ve věcech výživného.

³⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s 61.

5. Vyživovací povinnost rodičů k dětem

5.1. Právní úprava

Právní úprava vyživovací povinnosti rodičů k dětem zaujímá v rámci části třetí zákona o rodině nazvané „Výživné“ přední postavení. Je jí věnována hned hlava první pojmenovaná „Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí“, resp. ustanovení § 85, § 85a a § 86 zákona o rodině a dále hlava šestá nazvaná „Společná ustanovení“, tedy ustanovení § 96 až § 103 zákona o rodině, která se vztahují ke všem druhům vyživovací povinnosti.

K základním předpokladům pro uplatnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem patří zejména stav odkázanosti na výživu na straně dítěte (potřebnost na straně dítěte), schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodiče umožňující výživné poskytovat a soulad poskytování výživného s dobrými mravy.³⁷

5.2. Rozsah vyživovací povinnosti

Při stanovení rozsahu vyživovací povinnosti rodičů k dětem se vychází nejen z obecných kritérií vymezených v ust. § 96 odst. 1 zákona o rodině, tedy z odůvodněných potřeb oprávněného a ze schopností, možností a majetkových poměrů povinného, ale i z některých zvláštních kritérií. Je nutné respektovat zásadu, že dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů a dále přihlédnout k tomu, zda některý z rodičů a v jaké míře pečuje o dítě osobně a zda některý z rodičů a v jaké míře pečuje o společnou domácnost. Výčet zvláštních kritérií doplňuje ust. § 85a odst. 1 zákona o rodině, které upravuje pravidla pro stanovení výše příjmu rodiče z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů.³⁸ Základním kritériem a předním hlediskem, které nelze při posuzování otázek výživného opomenout, je respektování dobrých mravů

³⁷ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 258.

³⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. svazek. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 142.

zakotvené v ust. § 96 odst. 2 zákona o rodině.³⁹ Všechna tato kritéria jsou spolu úzce provázaná, a proto je třeba vykládat je ve vzájemných souvislostech.

Obdobnou úpravu nalezneme i v rakouském právním řádu, v němž je zakotveno, že rodiče mají společně podle svých sil přispívat k pokrytí přiměřených potřeb dítěte s ohledem na jeho nadání, schopnosti, dispozice a vývojové možnosti tak, jak to odpovídá jejich životním poměrům.⁴⁰

5.2.1. Odůvodněné potřeby dítěte

Odůvodněnými potřebami dítěte jsou náklady na zabezpečení osobních potřeb dítěte, a to jak potřeb hmotných, tak potřeb kulturních či dalších potřeb důležitých k úspěšné výchově dítěte.⁴¹

„Odůvodněné potřeby, k nimž soud přihlíží při určení výživného pro dítě, jsou různé podle okolností konkrétního případu, jsou odvislé především od věku a zdravotního stavu dítěte, jeho fyzické a duševní vyspělosti, způsobu a obsahu jeho přípravy na budoucí povolání a celkové uplatnění ve společenském životě, výše event. vlastních příjmů atp. Ovšem odůvodněné potřeby dítěte neurčují toliko tyto okolnosti, jsou bezprostředně ovlivňovány i schopností a možnostmi rodičů. Jsou-li reálné možnosti a schopnosti rodičů velmi omezené, jsou odůvodněnými pouze běžné potřeby dítěte, které nepřesahují obvyklou základní míru všech nezbytných potřeb, nutných pro život kulturního člověka. Jsou-li reálné možnosti a schopnosti rodičů velmi široké, jsou odůvodněnými též další potřeby dítěte, které nejsou nezbytné, ale prospěšné všestrannému vývoji dítěte.“⁴²

Mají-li rodiče více než jedno společné dítě, je nutné hodnotit odůvodněné potřeby každého dítěte zvlášť. Není možné stanovit výživné pro více dětí jednou částkou, ale musí být určeno pro každé dítě individuálně, protože oprávněným je každé dítě samostatně.⁴³

³⁹ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 319.

⁴⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_aus_cs.htm.

⁴¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 73.

⁴² R 14/1966.

⁴³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. svazek. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 142.

Odůvodněné potřeby dítěte se mění, resp. zvyšují zejména s přibývajícím věkem dítěte. Je zřejmé, že vždy záleží na konkrétních okolnostech případu, ale přesto se v praxi vytvořily určité časové mezníky, s nimiž bývá obvykle zvýšení výživného spojováno.⁴⁴

Mezi odůvodněné potřeby nejmenších dětí, novorozenců a batolat, nepatří jen náklady na jejich výživu, ale i náklady na pořízení tzv. vybavičky, tedy kočárku, postýlky, dětského oblečení atd.⁴⁵ Přitom je třeba vzít v úvahu, že matka plní svoji vyživovací povinnost výlučně svojí osobní péčí o dítě.

Prvním mezníkem, s nímž bývá spojeno zvýšení výživného, je přechod z kojeneckého věku do věku předškolního. V tomto období se mění způsob života dítěte i celková struktura jeho potřeb. Podstatná změna spočívá zejména v nástupu dítěte do jeslí, mateřské školy či zajištění péče o dítě jiným způsobem po dobu, kdy je rodič v zaměstnání.⁴⁶

Důležitým obdobím, v němž přibývají další odůvodněné potřeby dítěte, je období povinné školní docházky. Do odůvodněných potřeb dítěte je třeba zahrnout nejen náklady spojené se školní docházkou, ale i náklady na mimoškolní zájmové aktivity. Je nutné vzít v úvahu jak potřeby obvyklé, tak i potřeby vyskytující se nepravidelně, nebo jednorázově.⁴⁷ Mám na mysli např. náklady na pořízení sportovního vybavení pro zimní nebo letní výcvikové kurzy, školy v přírodě apod.

Dalším časovým mezníkem, v němž dochází ke zvýšení dosavadních nákladů dítěte, je období dospívání. Jedná se především o náklady spojené s přípravou na budoucí povolání a dále o náklady související s rychlým fyzickým růstem dítěte, tedy vyšší náklady na ošacení, ale i na výživu dítěte.⁴⁸ Při výběru školy, příp. institucí zajišťujících zájmové aktivity je vždy potřeba porovnávat na jedné straně požadavek rozvoje osobnosti dítěte a na straně druhé posuzovat náklady na úhradu tohoto studia či zájmové činnosti. V současné době existuje řada soukromých škol a soukromých institucí provozujících zájmové aktivity, ale je třeba mít na paměti, že studium soukromé školy patří k určitému nadstandardnímu typu vzdělání, kterému by měly

⁴⁴ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 73.

⁴⁵ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 320.

⁴⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 74.

⁴⁷ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 259.

⁴⁸ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 75.

odpovídat nadstandardní možnosti a schopnosti obou rodičů a oba rodiče by měli s tímto typem vzdělání souhlasit, resp. smlouva o studiu dítěte na soukromé škole by měla být uzavřena s oběma rodiči.⁴⁹

Pokud dítě pokračuje v přípravě na své budoucí povolání studiem na vysoké škole, lze podle mého názoru považovat zahájení vysokoškolského studia za další mezník, s nímž by mělo být spojeno navýšení výživného. Ke zvýšení nákladů dochází zejména v souvislosti s ubytováním, ale i s pořizováním učebních pomůcek a úhradou různých zájmových aktivit.

Struktura a rozsah odůvodněných potřeb nejsou ovlivněny jenom věkem dítěte, ale často také jeho zdravotním stavem. Je nutné zohlednit výdaje na úhradu léků, výdaje spojené se stomatologickou péčí, částky vynakládané na pořízení brýlí nebo kontaktních čoček, ortopedických pomůcek, dermatologických prostředků atd. V současné době roste počet dětí trpících různými alergiemi, proto se za odůvodněné potřeby dítěte považují i výdaje za léky na alergická onemocnění, za speciální stravu či pomůcky a v neposlední řadě i za léčebné pobyty na horách a u moře. U téměř dospělých dívek je nutné vzít v úvahu i nemalé náklady na zajištění antikoncepčních prostředků.⁵⁰ Velice náročná je péče o zdravotně postižené dítě, a proto je nutné přihlídnout i k dalším nákladům souvisejícím např. s dopravou postiženého dítěte, s péčí o dítě v době nepřítomnosti pečujícího rodiče, ale i to, že rodič pečující o postižené dítě je značně omezen v získávání vlastních příjmů.⁵¹

Při posuzování odůvodněných potřeb dítěte se musí vždy brát zřetel na to, zda dítě vlastní nějaký majetek, zejména pak, zda má z tohoto majetku nějaký výnos. Přihlíží se také k tomu, zda dítě nemá vlastní příjmy, z nichž by mohlo uspokojovat některé své potřeby. Tyto příjmy mohou plynout ze stipendií, ze sirotčího důchodu, z příjmu z pronájmu, ze sportovních či kulturních aktivit, ale i z vlastní pracovní činnosti, nikoli však z příležitostných brigád. I kdyby byly tyto příjmy dětí značné, neznamená to automaticky zánik vyživovací povinnosti, ale jen její určitou modifikaci.⁵² Nezletilé děti s neukončenou povinnou školní docházkou mají velmi

⁴⁹ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 322.

⁵⁰ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 320.

⁵¹ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str.. 34.

⁵² Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str.. 35.

omezené možnosti získání příjmů vlastní prací, ale u dětí zletilých je situace o poznání jiná, a proto je třeba mít na paměti i toto hledisko pro posouzení odůvodněných potřeb dítěte.

K odůvodněným potřebám dítěte patří i zajištění potřeby bydlení. Lze tedy dovodit, že dítě má právo sdílet se svými rodiči byt, pokud není jeho potřeba bydlení uspokojena jinak.⁵³

Odůvodněné potřeby dítěte jsou odvislé i od různých schopností, vloh a nadání dítěte. Tyto potřeby je však poměrně obtížné posoudit a dovodit, zda schopnost nebo vloha odůvodňují zvýšenou potřebu oprávněného dítěte. V takovém případě je na místě položit si otázku, zda a v jaké míře je odůvodněna potřeba dítěte věnovat se všem aktivitám, v nichž vyniká a zda by měl lepší výsledky, pokud by byl lépe zajištěn. Proto je při posuzování odůvodněných potřeb dítěte brán v úvahu především jeho věk a zdravotní stav a ke zcela výjimečným schopnostem dítěte bývá přihlédnuto.⁵⁴

Zákon o rodině v ust. § 85a odst. 2 stanoví, že pokud to majetkové poměry povinného rodiče dovolí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor. I přes systematické zařazení tohoto ustanovení k ust. § 85a odst. 1 zákona o rodině, které se týká rodičů s příjmy z jiné než závislé činnosti, je třeba zdůraznit, že ust. § 85a odst. 2 se vztahuje k celému institutu vyživovací povinnosti rodičů k dětem a tvorbu úspor lze za odůvodněnou potřebu považovat, ať už má rodič příjmy z jakékoli činnosti.⁵⁵ Ze zákona o rodině vyplývá, že úspory by měly zabezpečovat zejména přípravu na budoucí povolání. Zákonodárce tedy zvolil demonstrativní výčet, který soudní praxe doplnila o možnost úspor na pozdější zajištění a přilepšení invalidnímu dítěti.⁵⁶ Pokud se rodiče nedohodnou o realizaci jednotlivých plateb, má soud dvě možnosti, jak plnění výživného upravit. Za prvé může povinnému stanovit, aby plnil výživné v plné výši k rukám oprávněného rodiče a ten je povinen určitou částku dítěti spořit a nakládat s těmito prostředky s péčí řádného hospodáře. Druhou možností soudu

⁵³ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 259.

⁵⁴ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 176.

⁵⁵ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 418.

⁵⁶ Rozhodnutí MS v Praze ze dne 27. 10. 1998, sp. zn. 23 Co 557/1998. Soudní rozhledy, č. 5, 2000, s. 145.

je stanovit, aby povinný plnil část výživného určenou ke spotřebě k rukám oprávněného rodiče a část určenou ke spoření na zřízený účet.⁵⁷

5.2.2. Schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů

Druhým obecným kritériem pro stanovení vyživovací povinnosti jsou schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů, které mají, jak již bylo výše zmíněno, úzký vztah k odůvodněným potřebám dítěte.

V souladu s ust. § 85 odst. 2 zákona o rodině je třeba v případě určování výživného rodičů k dítěti posuzovat schopnosti, možnosti a majetkové poměry obou rodičů, i když jde o stanovení výživného jen pro jednoho z nich. Z osobního charakteru vyživovací povinnosti vyplývá, že je nutno posuzovat poměry každého rodiče zvlášť a na základě zjištěných skutečností stanovit každému z rodičů individuální podíl na vyživovací povinnosti.

Toto kritérium pro stanovení výživného v sobě zahrnuje jak objektivní tak subjektivní faktory. „Možnosti jsou chápány jako objektivní kategorie a schopnosti jako kategorie subjektivní.“⁵⁸ Konkrétně je za subjektivní okolnost považován zejména věk, zdravotní stav, vzdělání, praxe v oboru a zkušenosti, příp. i vlohy, nadání, ochota dojíždět za prací apod. Své schopnosti však může rodič realizovat pouze v rámci existujících objektivních možností, mezi které se řadí zejména situace na trhu práce v daném regionu, míra nezaměstnanosti a možnosti rekvalifikace, ale také to, zda není zneužívána možnost pracovat na tzv. černém trhu apod.⁵⁹

Zákon o rodině vychází z tzv. zásady potenciality příjmů, tedy z povinnosti soudu zkoumat dle ust. § 96 odst. 1 věty druhé zákona o rodině, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu vhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu nebo zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Při posuzování schopností a možností rodiče nejsou rozhodné jeho skutečné výdělečné poměry, ale jeho potencialní výdělečné poměry, jichž by mohl za daných společenských podmínek dosáhnout, pokud by plně využíval všechny své schopnosti a možnosti.

⁵⁷ Králíčková, Z.: Vyživovací povinnost rodičů k dětem. Právo a rodina, 1999, č. 6, str. 8.

⁵⁸ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 459.

⁵⁹ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str. 35.

Zjistí-li soud, že rodič změnil dosavadní zaměstnání za méně výhodné, pečlivě zkoumá, zda tak učinil z důležitého důvodu, např. ze zdravotních důvodů, z důvodu nedostatečné kvalifikace, z důvodu organizačních změn či z důvodu změny bydliště. Není-li tomu tak, vychází z příjmů rodiče před změnou zaměstnání.⁶⁰ Obdobně jako soud zkoumá důvody změny zaměstnání za méně výhodné, zkoumá i příčiny zaměstnání rodiče na nižší pracovní úvazek, na pozici s nižší kvalifikací či případy, kdy rodič nepracuje vůbec a žije pouze z úspor.⁶¹

Pokud soud zjistí, že příjmy rodiče odpovídají jeho schopnostem a možnostem, stává se jeho příjem základem pro posouzení rozsahu vyživovací povinnosti. Pokud jsou rodiče v pracovním poměru, není prokazování výše příjmu příliš složité a spočívá především v podání zprávy zaměstnavatele o výši příjmů konkrétního zaměstnance.⁶²

Složitější situace při prokazování příjmů nastává u soukromých podnikatelů. Při zjišťování příjmů podnikatelů vychází soud z daňového přiznání podnikatele, z peněžního deníku a z jiných obdobných podkladů.⁶³ Povinnost finančních úřadů zachovávat mlčenlivost ohledně údajů potřebných pro účely rozhodnutí o výživném je prolomena ust. § 53 odst. 1 písm. c) bod 3 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2011. Význam daňového přiznání či peněžního deníku jako důkazu o příjmech podnikatele však nelze přeceňovat. Daňové právo se řídí zcela jinými pravidly a předložené údaje mohou být zkreslující a mnohdy z nich nelze spolehlivě zjistit faktické příjmy podnikatele. Proto je nutné zjišťovat příjmy i z jiných pramenů, jako např. z výpisů bankovních účtů, ze soupisu zásob a z důkazů o vlastnictví nemovitého a většího movitého majetku. Dále soud zjišťuje počet zaměstnanců, výši jejich mzdy a celkovou životní úroveň podnikatele.⁶⁴ Pokud je zjištěno, že příjmy rodiče, který je podnikatel, po odečtení výdajů jsou mimořádně nízké, nebo dokonce vznikla daňová ztráta, musí se soud zabývat charakterem jednotlivých výdajů. Je třeba rozlišit, zda jde o výdaje, bez nichž by nebylo možno dosáhnout zajištění výkonu podnikatelské činnosti, nebo jde o výdaje, které směřují k rozšiřování podnikatelské činnosti za účelem zisku. Soud musí poměřovat proporcionalitu příjmů a výdajů

⁶⁰ R 27/1970.

⁶¹ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 322.

⁶² Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 79.

⁶³ Nová, H.: Výživné u soukromých podnikatelů. Právní rádce, 1994, č. 10, str. 15.

⁶⁴ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str. 36.

vzhledem k plnění vyživovací povinnosti jako k nejelementárnější povinnosti rodiče k dítěti.⁶⁵

Zákon o rodině zavádí v ust. § 85a odst. 1 nevyvratitelnou právní domněnku, která se uplatní v případě, že rodič, který má příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmu, nesplní svoji zákonnou povinnost prokázat své příjmy, předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit tak soudu zjistit i další potřebné skutečnosti. Pokud rodič své příjmy neprokáže, má se za to, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7násobek životního minima jednotlivce podle zákona č. 110/2006 Sb, o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Důkazní břemeno je zde přeneseno na povinného rodiče, protože zákonná úprava neposkytuje soudu mnoho možností, jak prokázat objektivní příjmy podnikatele. Přesto je zřejmé, že pro některé podnikatele je výhodnější své příjmy neprokazovat a nechat tak nastoupit zákonnou domněnku. Tuto právní domněnku lze aplikovat pouze v případě vyživovací povinnosti rodičů k dětem, a to jak k nezletilým tak k zletilým.⁶⁶

Vedle osob, jimž plyne příjem z pracovního poměru a osob samostatně výdělečně činných jsou bohužel poměrně početnou skupinou i osoby nezaměstnané, které nemají žádný zdroj příjmů, žádný majetek a často ani perspektivu zaměstnání. V některých případech jsou příčiny nezaměstnanosti objektivního charakteru, jako je věk, zdravotní stav jejich či osob blízkých nebo vysoká míra nezaměstnanosti v daném regionu, a proto se při stanovení výše výživného berou v úvahu pouze prostředky z příspěvku v nezaměstnanosti. V ostatních případech však osoby nepracují z vlastního rozhodnutí a jejich nezaměstnanost nemá žádné objektivní příčiny. Jedná se o osoby, které si nové zaměstnání vůbec nehledají, odmítají pracovní nabídky, popř. ani nejsou v evidenci úřadu práce a také o osoby, které pracují tzv. načerno. Důkazní řízení je v těchto případech složité, a proto je velmi důležitá spolupráce s úřady práce, které soudu poskytují informace o tom, zda je dotyčná osoba registrovaná jako uchazeč o zaměstnání, zda odmítá nabídnuté pracovní příležitosti, jaké finanční prostředky jí byly vyplaceny, jaký je počet volných pracovních míst v regionu a v rámci jakého platového ohodnocení.⁶⁷ U nezaměstnaného rodiče s vyživovací povinností, který je

⁶⁵ Rozhodnutí KS v Ostravě ze dne 28. 4. 1995, sp. zn. 10 Co 361/1995. Právní rozhledy, č. 8, 1995, s. 331.

⁶⁶ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 417.

⁶⁷ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str.. 36.

zařazen do evidence uchazečů o zaměstnání, je třeba zkoumat jeho reálné možnosti zajistit si vhodné zaměstnání, a to i případně ve vzdálenějším místě od jeho bydliště, je-li přijetí do pracovního poměru spojeno např. s možností ubytování či vhodným dopravním spojením, a nebrání tomu jiné okolnosti případu.⁶⁸

V rámci schopností a možností rodiče je třeba zohledňovat i jiné příjmy povinného než jen příjmy z jeho výdělečné činnosti. Jedná se o příjmy, které buď doplňují nebo nahrazují příjmy z výdělečné činnosti. Mezi takové příjmy se řadí např. dávky z nemocenského pojištění. Jde-li o krátkodobou pracovní neschopnost povinného rodiče v řádu týdnů či. několika málo měsíců, nemá výplata nemocenského místo mzdy vliv na stanovení výživného, a to i přesto, že poměrně značně klesnou příjmy povinného, popř. vzrostou jeho odůvodněné potřeby. Na stanovení výše výživného má naopak vliv opakovaná a častá krátkodobá pracovní neschopnost nebo dlouhodobé onemocnění povinného rodiče. Pokles výdělečné schopnosti rodiče má v těchto případech trvalou povahu a je nutné také zohlednit výši nákladů na jeho léčení.⁶⁹ Je-li rodič dlouhodobě zdravotně postižen, vznikne mu zpravidla nárok na invalidní důchod prvního, druhého či třetího stupně podle míry jeho postižení. Ani povinnému rodiči, který je ve starobním důchodu, vyživovací povinnost k dítěti nezaniká. Je však určitým způsobem omezena, protože pro důchodce je podstatně složitější najít si práci a získat tak další finanční prostředky. Obdobně platí, že vyživovací povinnost zpravidla nezaniká ani v případě, kdy povinný pobírá dávky státní sociální podpory.⁷⁰

Z judikatury vyplývá, že pokud rodič pracuje jako číšník, musí vzít soud v úvahu, zda je mu poskytováno tzv. spropitné, které často tvoří podstatnou část jeho celkového příjmu. Existenci dalšího příjmu ve formě spropitného však nelze založit na pouhé domněnce, že při výkonu profese číšníka je spropitné vždy poskytováno.⁷¹

Také autorské odměny, odměny za patenty, objevy, vynálezy a honoráře z uměleckých a podobných činností jsou součástí příjmu povinného a je třeba je zohlednit při stanovení výše výživného.⁷²

⁶⁸ Usnesení KS v Ústí na Labem ze dne 16. 6. 2003, sp. zn. 10 Co 289/2003. Soudní rozhledy, č. 1, 2004.

⁶⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 80.

⁷⁰ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str. 36.

⁷¹ Rozsudek KS v Ústí nad Labem ze dne 24. 11. 2003, sp. zn. 10 Co 652/2003. Soudní rozhledy, č. 4, 2004.

⁷² Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str. 39.

Stanovení rozsahu vyživovací povinnosti může být poměrně problematické v situaci, kdy se povinný rodič ocitne ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Pro rozhodnutí soudu, zda stanovit či nestanovit vyživovací povinnost rodiči, který se nachází ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, je podstatné, za jakou skutkovou podstatu trestného činu byl rodič potrestán. Vyživovací povinnost bývá rodiči ukládána zejména v případech, kdy trestné jednání směřuje vůči druhému rodiči (zpravidla vůči matce) nezletilého dítěte nebo přímo vůči dítěti.⁷³ Pokud byl otec ve vazbě a následně ve výkonu trestu odnětí svobody proto, že se dopustil trestného činu týrání svěřené osoby (nezletilého dítěte), vychází soud při stanovování výše výživného z jeho možností a schopností, jaké měl před nástupem do vazby. Analogicky je třeba postupovat v případech, kdy byl rodič odsouzen za trestný čin zanedbání povinné výživy. Takové odsouzení a nevykonávání pracovní činnosti ve výkonu trestu odnětí svobody nebrání tomu, aby bylo výživné stanoveno i za dobu minulou, tedy za celou dobu, kdy otec na výživu dítěte nepřispíval.⁷⁴ V ostatních případech je třeba zohlednit především výdělečné schopnosti rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody a jeho celkové majetkové poměry. V současné době je zaměstnávání vězňů poměrně dost problematické, a to i přesto, že je v právních předpisech zakotvena povinnost vězňů pracovat, jsou-li k práci zdravotně způsobilí. Práce pro vězně je však málo, podle názoru některých z vězňů se dostává práce jen „za odměnu“ a s tím souvisí postupný nárůst dluhu na výživném za dobu výkonu trestu odnětí svobody a další komplikace po propuštění na svobodu.⁷⁵

Nastane-li situace, kdy povinný rodič z objektivních důvodů nedosahuje vůbec žádného nebo jen minimálního příjmu, z něhož nelze výživné stanovit, vzrostou nároky na plnění vyživovací povinnosti druhému rodiči, pokud to jeho schopnosti a možnosti dovolí a tento rodič tak bude plnit vyživovací povinnost zcela sám. Vzhledem k ust. § 85 odst. 2 zákona o rodině jde v takovém případě o plnění vlastní vyživovací povinnosti, za kterou ani v budoucnu nelze požadovat náhradu ve smyslu ust. § 101 zákona o rodině. Kdyby sám rodič nebyl schopen v plné míře nést vyživovací povinnost, přešla by tato povinnost na prarodiče podle ust. § 88 odst. 2 zákona o rodině.

⁷³ Lužná, R.: Vyživovací povinnost k nezletilému dítěti rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody – vybraná judikatura. Právo a rodina, 2008, č. 11, str. 13.

⁷⁴ Rozhodnutí KS v Ústí nad Labem ze dne 23. 1. 1998, sp. zn. 11 Co 507/97. Soudní judikatura, č. 14, 1998, s. 309.

⁷⁵ Behr, T.: Sjednávání výživného a neplatiči ve vězení. Právo a rodina, 2010, č. 5, str. 18-21.

Takovým případem, kdy povinný rodič nemůže z objektivních důvodů plnit svoji vyživovací povinnosti je např. řádné denní studium rodiče na vysoké škole, popř. v minulosti jím byl výkon základní vojenské služby.⁷⁶

Pro stanovení vyživovací povinnosti je důležité vedle schopností a možností povinného rodiče posuzovat také jeho majetkové poměry. „Při hodnocení majetkových poměrů rodiče je nutno přihlídnout nejen k fakticky dosahovaným příjmům, ale i k celkové sumě jeho movitého a nemovitého majetku a ke způsobu jeho života.“ Pokud by rodič s ohledem na své nízké příjmy nebyl schopen platit výživné v určené výši, musel by část svého majetku zpeněžit a z těchto prostředků výživné hradit.⁷⁷ Soud tedy zkoumá vlastnictví nemovitého majetku, motorových vozidel, uměleckých předmětů, cenných papírů a dalších majetkových podstat a výnosů z nich. Dále také zohledňuje úspory povinného, způsob jeho bydlení, trávení volného času a vůbec celkového životního stylu.⁷⁸

Pokud máme posuzovat celkovou majetkovou situaci povinného, musíme přihlídnout i k jeho jiným závazkům. Zvláštní postavení mezi jinými závazky mají jiné vyživovací povinnosti. Soud k nim vždy přihlíží, a to, ať už jsou plněny na základě rozhodnutí soudu, nebo dobrovolně, ale vždy vůči subjektu ze zákona oprávněnému a za splnění zákonných předpokladů. V takovém případě soud posuzuje přiměřenost těchto jiných vyživovacích povinností a konkurenční vztah k vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Pokud jde o výživné mimo vlastní rodinu, které je plněno jen z morálních důvodů, soud jej bere v potaz jen výjimečně. Jde-li o závazky jiné povahy než vyživovací povinnost, je nutno vzít v úvahu okolnosti každého jednotlivého případu. Obecně však lze říct, že k nim soud přihlíží spíše výjimečně, neboť vyživovací povinnost rodiče k dítěti je povinností prioritní.⁷⁹

⁷⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 84.

⁷⁷ Rozhodnutí ÚS ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/2003. Sbírnka nálezů a usnesení ÚS, č. 33, 2004, s. 47.

⁷⁸ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str.. 39.

⁷⁹ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str.. 39.

5.2.3. Právo podílet se na životní úrovni svých rodičů

Teprve novela zákona o rodině provedená zákonem č. 91/1998 Sb. výslovně zakotvila právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů, a tím odstranila pochybnosti týkající se zejména spotřebního charakteru výživného.

Judikatura z předchozích let týkající se problematiky spotřebního charakteru výživného nebyla jednotná, ale v zásadě trvala na tom, že výživné má sloužit k uspokojování odůvodněných potřeb dítěte, které tu jsou v době, kdy je výživné plněno, tedy na požadavku spotřebního charakteru výživného. Vycházelo se z toho, že odůvodněné potřeby dítěte mají určitou hranici, která je dána zásadně spotřebním charakterem výživného, a tím byla umožněna jakási diskriminace v materiální sféře dětí žijících v neúplných rodinách.⁸⁰

Zakotvení práva dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů bývá hodnoceno velmi pozitivně především proto, že nyní je možné přiznávat výživné (tam, kde to odpovídá majetkovým poměrům rodičů) ve vyšším rozsahu, než jaký by vyplýval ze zhodnocení pouhých „odůvodněných potřeb“ dítěte.⁸¹ „Jestliže dítě žije s rodičem s velmi nízkou životní úrovní, který plní svoji vyživovací povinnost zejména osobní péčí o dítě a poskytováním bydlení, má dítě právo podílet se na velmi vysoké životní úrovni druhého rodiče tím, že tomuto rodiči bude stanoveno vysoké výživné (nikoli spotřebního charakteru), ze kterého budou uspokojovány základní i další potřeby dítěte a ze kterého budou tvořeny úspory,“⁸² Výživné má však osobní charakter a není možné z něj uspokojovat potřeby jiných osob, než oprávněného dítěte. Judikatura také dovozuje, že „vysoce nadprůměrnému příjmu rodiče je adekvátní i vysoce nadprůměrná výše výživného.“⁸³

V opačném případě, tedy když dítě žije s rodičem s vysokou životní úrovní a druhý rodič má pouze průměrné či nižší příjmy, je nutné stanovit výživné podle jeho možností, schopností a majetkových poměrů a s ohledem na odůvodněné potřeby dítěte. Není možné snižovat nárok dítěte na výživné jen proto, že životní úroveň tohoto dítěte

⁸⁰ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 403.

⁸¹ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 175.

⁸² Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 403.

⁸³ Rozsudek OS pro Prahu 5 ze dne 25. 9. 2006, sp. zn. 50 P 336/2006. Bulletin advokacie, č. 5, 2007.

bude vyšší, než životní úroveň dítěte, které má rodič s jiným partnerem a žije s ním v domácnosti. Výživné má alespoň symbolicky udržovat a prohlubovat pocit sounáležitosti s oprávněným dítěte.⁸⁴ Pokud by však rodič, který s dítětem nežije, měl velmi nízké příjmy a po zaplacení výživného by se dostal pod hranici životního minima, může být jeho vyživovací povinnost snížena, nebo může zcela zaniknout.⁸⁵

S právem dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů úzce souvisí problematika tvorby úspor zabezpečujících zejména přípravu na budoucí povolání, o které jsem se již blíže zmínila v kapitole 5.2.1. Odůvodněné potřeby dítěte.

Lze shrnout, že pokud rodiče dítěte nežijí spolu a jejich životní úroveň se výrazně liší, má dítě právo podílet se na životní úrovni toho rodiče, jehož životní úroveň je vyšší.

5.2.4. Osobní péče o dítě a péče o společnou domácnost

Při určování rozsahu vyživovací povinnosti je třeba přihlídnout k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje a žijí-li rodiče spolu, přihlédne se i péči o společnou domácnost. Tato kritéria jsou zakotvena v ust. § 85 odst. 3 zákona o rodině.

Osobní péčí o dítě se rozumí výkony ve prospěch dítěte, tedy k zajištění jeho zdárného vývoje. Jde jednak o zajišťování jeho výchovy a jednak o uspokojování jeho osobních potřeb. Dá se říci, že ten z rodičů, který o dítě osobně pečuje, vždy alespoň částečně snižuje rozsah své vyživovací povinnosti plněné v penězích a úměrně tomu se zvyšuje rozsah výživného druhému rodiči.⁸⁶

Soudní praxe obecně vychází z názoru, že u malého dítěte je vyživovací povinnost toho rodiče, který o dítě osobně pečuje, kompenzována jeho osobní péčí zcela, a postupem věku se míra této kompenzace snižuje. Osobní péče o dítě v útlém věku je náročná a role matky je téměř nezastupitelná. Je tedy nepochybné, že materiální potřeby dítěte musí zajistit jeho otec. U dítěte školou povinného přistupuje kromě péče

⁸⁴ Rozhodnutí MS v Praze ze dne 10. 2. 1999, sp. zn. 39 Co 568/1998. Soudní rozhledy, č. 3, 2000, s. 76.

⁸⁵ Rozsudek KS v Hradci Králové ze dne 26.1.1996, sp. zn. 14 Co 755/95. Právní rozhledy, č. 7, 1996, s. 339.

⁸⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 89.

o školní záležitosti i zajištění mimoškolních aktivit dítěte a v období dospívání je péče o dítě náročná v oblasti využívání volného času a jeho kontroly.⁸⁷

Pravidlo, že s přibývajícím věkem dítěte klesá nutnost výkonu osobní péče o něj, však neplatí bezvýjimečně, a proto je nutné posuzovat každý případ individuálně. Specifická situace může nastat s ohledem na zdravotní stav dítěte, který může vyžadovat zvýšenou nebo neustálou osobní péči o dítě. V takovém případě je hledisko osobní péče bráno v úvahu i u dítěte zletilého.

Z judikatury vyplývá, že matka, která o dítě osobně pečuje, není povinna jej umístit do kolektivního zařízení a nastoupit do zaměstnání, pokud je otec schopen s ohledem na své schopnosti, možnosti a majetkové poměry plnit vyživovací povinnost v potřebném rozsahu.⁸⁸ Pokud rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, zajistí po dobu, kdy je v zaměstnání, osobní péči o dítě třetí osobou, je nutné, aby se náklady na odměnu osoby pečující o dítě promítly do výše výživného také druhému rodiči. Musí být však zohledněno, že rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, již tolik nevyvažuje plnění vyživovací povinnosti k dítěti osobní péčí o něj.⁸⁹

Péče o společnou domácnost, jako jedno z kritérií pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti, je zohledňována jen v případě, že spolu rodiče žijí v jedné domácnosti. Péče o společnou domácnost zahrnuje zejména zabezpečování chodu domácnosti, ale i péči o další osoby tvořící tuto domácnost. Obdobně jako u osobní péče o dítě lze konstatovat, že péče o společnou domácnost může být posuzována jako ekvivalent peněžního plnění.⁹⁰

5.2.5. Dobré mravy

Podle zákona o rodině musí být plnění vyživovací povinnosti v souladu s dobrými mravy. Tento předpoklad je zakotven v ust. § 96 odst. 2 zákona o rodině a vztahuje se na všechny druhy vyživovací povinnosti.

⁸⁷ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 279.

⁸⁸ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 404.

⁸⁹ R 64/1974.

⁹⁰ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 405.

Nejen zákon o rodině, ale i další právní předpisy užívají pojem „dobré mravy“, ale zákonnou definici tohoto pojmu neuvádějí. V odborné literatuře se však dočteme, že „dobré mravy vyjadřují soubor pravidel chování, který ukládá společenská morálka v určité době a na určitém místě. Dobré mravy tak ve společnosti vytvářejí normu chování, se kterou je chování ostatních subjektů poměřováno a posuzováno. O tom, co je v souladu s dobrými mravy a co již hranici dobrých mravů překračuje, rozhoduje soud.“⁹¹

Ve vztahu rodičů k nezletilému dítěti by měl být předpoklad dobrých mravů posuzován velmi citlivě a s ohledem na obsah rodičovské zodpovědnosti jej lze realizovat jen zcela výjimečně. I když se dítě dopustí vůči svému rodiči nějakého zavrženíhodného jednání, vyživovací povinnost rodiče k tomuto dítěti nezaniká, neboť je nutné přihlídnout k tomu, že rodiče měli dítě vychovávat, měli pečovat o jeho mravní vývoj a měli mu svým chováním a svým životem být příkladem.⁹²

K uplatnění kritéria dobrých mravů však může v praxi dojít tehdy, když bude dítě v roli tzv. věčného studenta, tedy když nebude řádně studovat, záměrně si odkládat zkoušky a zbytečně opakovat ročníky. V takovém případě může jen těžko od svých rodičů požadovat, aby jej živili. Obdobná situace nastane, když se zletilé dítě dopustí vůči svým rodičům trestné činnosti.⁹³

V případě odmítání styku rodiče s dítětem je však situace složitější. Soud vždy posuzuje důvody, proč se dítě přestalo se svým rodičem stýkat a pokud na vzniklé situaci nemá dítě vinu, neztrácí nárok na výživné.⁹⁴ Pokud dojde k dlouhodobému vyloučení jednoho z rodičů ze styku s dítětem a tento rodič toto odloučení následně považuje za újmu na svých rodičovských právech, není možné to přičítat k tíži nezletilého dítěte a nepřiznat mu nárok na výživné pro rozpor s dobrými mravy.⁹⁵

⁹¹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 1. svazek. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 524.

⁹² Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 464.

⁹³ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 254.

⁹⁴ Choděra, O.: Partnerství, manželství a paragrafy. Praha: Grada, 2002, s. 91.

⁹⁵ Rozhodnutí KS v Českých Budějovicích ze dne 19.11.1999, sp. zn. 5 Co 2661/1999. Právní rozhledy, č. 7, 2000, s. 323. obdobně rozhodnutí NS ze dne 14.4.2004, sp. zn. 6 Tdo 326/2004. ASPI.

5.2.6. Současné trendy v oblasti určování rozsahu výživného

V oblasti určování rozsahu vyživovací povinnosti se setkáváme s různými snahami o změnu nebo alespoň doplnění současné právní úpravy. Na přelomu roku 2009 a 2010 projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR např. návrh ČSSD na úpravu výživného, který spočíval ve stanovení minimální částky, kterou by rodiče museli na výživné pro své dítě přispívat. Sazby minimálního výživného měly být odstupňovány podle výše výdělku rodiče. ČSSD současně navrhovala zavedení tzv. náhradního výživného, které by bylo vypláceno rodinám, kde povinný rodič výživné neplní. Jeho výše měla dosáhnout poloviny minimálního výživného a podmínkou jeho výplaty by bylo, aby rodina měla nárok na přídavek na dítě. Podle názorů odpůrců tohoto návrhu by jeho přijetí mohlo mít za následek, že by se rodiče mezi sebou domluvili, výživné by neplatili a požadovali by jej potom po státu. Tato navrhovaná změna ovšem nebyla přijata.⁹⁶

Ministerstvo spravedlnosti dlouhodobě pracuje na projektu „Optimalizace agendy výživného“, v jehož rámci se zabývá nejen problematikou sjednocování aplikační praxe v oblasti výživného pro děti, ale i řešením otázek spojených se způsoby zjišťování výše příjmu nebo majetkových poměrů povinného rodiče (zejména osob samostatně výdělečně činných, které zatajují své příjmy), dále otázkami souvisejícími s vymáháním dlužného výživného, vyhýbáním se placení výživného, problematikou hrazení nákladů řízení o výživném apod. Projekt je založen na úzké spolupráci se soudy a dotčenými státními orgány, ale i odbornou a laickou veřejností.

Dílní část projektu zaměřená na sjednocení výše výživného byla zahájena v polovině roku 2009 a jejím cílem je přispět ke sjednocení praxe soudů při určování výše výživného na nezaopatřené děti. Tento záměr reaguje na současnou nejednotnost aplikační praxe v oblasti výživného, kdy rozhodování soudů nepodléhá přezkumu Nejvyššího soudu a chybí tak sjednocující judikatura. V této souvislosti požádala bývalá ministryně spravedlnosti JUDr. Daniela Kovářová Nejvyšší soud o vydání sjednocujícího stanoviska pro vyměřování výživného. Nejvyšší soud však žádné sjednocující stanovisko nevydal s odůvodněním, že problém sjednocení výživného není

⁹⁶ <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kovarova-navrhla-vyzivne-mez-deviti-a-24-z-platu/449244>.

otázkou právní, ale skutkovou, a tu stanoviskem vyřešit nelze. Nejvyšší soud ale podpořil vytvoření podpůrného materiálu pro sjednocení rozhodovací činnosti soudů.⁹⁷

V návaznosti na uvedené skutečnosti vznikla expertní skupina složená z předních odborníků na rodinné právo, a to zejména ze zástupců akademické obce, aplikujících soudců, nadace Naše dítě, Soudcovské unie, Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva práce a sociálních věcí, jejímž úkolem bylo vytvořit doporučující materiál pro sjednocení aplikační praxe soudů.

Výsledkem práce této expertní skupiny bylo vypracování následující tabulky obsahující doporučenou výši výživného pro nezaopatřené dítě v pěti kategoriích, a to podle věku dítěte, přičemž výše výživného je stanovena jako procentuální díl z měsíčního čistého příjmu povinného rodiče.

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí
1.	0 – 5 let	11 – 15 %
2.	6 – 9 let	13 – 17 %
3.	10 – 14 let	15 – 19 %
4.	15 – 17 let	16 – 22 %
5.	18 a více let	19 – 25 %

Tato tabulka pro stanovení výše výživného má pro rozhodování soudců nezávazný, doporučující charakter a v žádném případě nemá nahradit zákonnou úpravu týkající se určování výše výživného. Doporučená rozmezí navržená v tabulce lze použít pouze v běžných případech určování výše výživného. Mezi takové případy patří rozhodování o výši výživného u povinného s nejvýše třemi vyživovacími povinnostmi, pokud nemá povinný nestandardně vysoké čisté příjmy, nebo oprávněné dítě nestandardní odůvodněné potřeby (např. vysoké zdravotní výdaje). Má-li povinný dvě až tři vyživovací povinnosti, určí soud výživné pro každé dítě při spodní hranici rozmezí pro příslušnou věkovou kategorii. Takto určené výživné může být dále upraveno v závislosti na konkrétní situaci.

⁹⁷ Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti. Ministerstvo spravedlnosti, 2010.

Jednotlivé věkové kategorie byly v doporučující tabulce nastaveny podle období, ve kterých v životě dítěte obvykle nastávají podstatné změny spojené se zvýšenými výdaji na dítě. Výše výživného je stanovena jako rozmezí procentuálního dílu z měsíčního čistého příjmu povinného rodiče, zjišťovaného zpravidla jako průměr za posledních 6 – 12 měsíců. Pro nastavení výše procentuálních sazeb v jednotlivých kategoriích byla využita analýza Českého statistického úřadu - Náklady na výchovu a výživu dětí z roku 2003 a dále statistika rodinných účtů z roku 2008 a zohledněna byla rovněž nová data o vývoji výdajů domácností uvedená v materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí – Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2009 a predikce na další období.⁹⁸

Doporučující tabulka vychází z rakouského modelu, který byl pro expertní skupinu důležitým vzorem. Rakouský model vybrala pracovní skupina proto, že Rakousko má podobnou právní úpravu rodinného práva jako Česká republika, má obdobnou daňovou zátěž obyvatelstva a téměř shodnou strukturu spotřeby domácností. Rakouský model byl samozřejmě přizpůsoben českým poměrům. Obdobné tabulky pomáhající při výpočtu výše výživného na dítě jsou používány i v Německu. Nejznámější a široce využívaná je tabulka vypracovaná soudem v Düsseldorfu.

V současné době se projekt sjednocování výše výživného v České republice nachází ve fázi pilotního testování, v jehož průběhu by měly být shromažďovány poznatky o vlivu tohoto projektu na aplikační praxi. V průběhu května a června roku 2011 by mělo dojít k jejich vyhodnocení a navržení dalšího postupu.⁹⁹

Doporučující tabulka pro stanovení výše výživného je, podle mého názoru, důležitým nástrojem sloužícím k naplnění zásady předvídatelnosti práva. Rodič, který bude o výživné u soudu žádat, tak bude mít představu, jak velkou částku má od druhého rodiče požadovat. I přesto, že s ohledem na nejrůznější okolnosti každého konkrétního případu se může soudem stanovená výše výživného lišit od částky vypočítané podle tabulky, je doporučující tabulka důležitým vodítkem nejen pro soudce, ale i pro adresáty rozhodnutí o výživném. Je třeba zdůraznit, že soudní rozhodnutí, v nichž by byla

⁹⁸ Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti. Ministerstvo spravedlnosti, 2010.

⁹⁹ <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5453&d=315516>.

stanovena výše výživného pouze odkazem na zmíněnou tabulku, není možné v praxi akceptovat.¹⁰⁰

Z průzkumu veřejného mínění, který si nechalo zpracovat Ministerstvo spravedlnosti, vyplývá, že sedmdesát procent oslovených souhlasí s plánovanými změnami ve vyměrování výše výživného. Nejvíce oslovených (92,5%) uvádělo, že doporučující pravidla by měla zahrnovat zejména handicap dítěte, dále věk dítěte a jeho individuální potřeby. Naopak nejméně osob uvedlo, že by se měl zohledňovat čas strávený s dítětem. Poněkud mě překvapilo, že většina respondentů (65%) zastává názor, že by změny ve výměře měly být součástí zákona a nikoli jen ve formě doporučení.¹⁰¹

Vedle předložené doporučující tabulky o výši výživného by ke sjednocení určování výše výživného mohlo, podle názoru některých odborníků, přispět i zřízení specializovaných senátů pro rodinné právo na krajských soudech. Předsedové těchto senátů by se mohli na gremiálních poradách organizovaných Nejvyšším soudem vzájemně informovat a sjednocovat tak odlišné postupy při vyměrování výše výživného.¹⁰²

5.3. Trvání vyživovací povinnosti

5.3.1. Vznik a trvání vyživovací povinnosti

„Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká zásadně se vznikem rodičovského právního vztahu, tj. u matky okamžikem narození dítěte, u otce pak na základě určení otcovství podle jedné z domněnek určování otcovství.“¹⁰³ Rovněž vzniká právní mocí rozhodnutí o osvojení dítěte.

Je třeba si uvědomit, že vyživovací povinnost vzniká narozením dítěte i tehdy, když konkrétní soudní rozhodnutí stanoví jiný počátek vyživovací povinnosti. Určení počátku vyživovací povinnosti soudním rozhodnutím neznamená, že vyživovací povinnost neexistovala již dříve (od narození), ale vzhledem k podmínkám konkrétního

¹⁰⁰ <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-metodicke-pomucce-pro-urcovani-vyzivneho-62192.html>.

¹⁰¹ Průzkum trhu a veřejného mínění zpracovaný agenturou Aspectio a.s. pro MS ČR dne 28. 4. 2010.

¹⁰² <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-metodicke-pomucce-pro-urcovani-vyzivneho-62192.html>.

¹⁰³ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 258.

případu nebyly předtím splněny podmínky pro její soudní úpravu. Jde např. o situace dobrovolného plnění vyživovací povinnosti, promlčení, plnění vyživovací povinnosti jinou osobou apod.¹⁰⁴

První ustanovení zákona o rodině týkající se vyživovací povinnosti rodičů k dětem (ust. § 85 odst. 1) poměrně nesystematicky neupravuje vznik vyživovací povinnosti, ale rovnou dobu jejího trvání, resp. zánik vyživovací povinnosti. Ustanovení § 85 odst. 1 zákona o rodině zakotvuje, že vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit. Doba trvání vyživovací povinnosti je tak vázána na stav odkázanosti dítěte na výživu od svých rodičů, který trvá až do doby, dokud dítě není schopno samostatně uspokojovat všechny svoje potřeby.¹⁰⁵

Schopnost dítěte živit se samo není závislá na dosažení určité věkové hranice. Není tedy důvod, aby bylo plnění vyživovací povinnosti rodiče k dítěti předem omezováno dovršením věku 18 let, tedy nabytím zletilosti.¹⁰⁶ Ani dosažení věku 26 let či jakékoli jiné věkové hranice nehraje pro stanovení výživného roli. Dítě může být schopno živit se samostatně již před dovršením věku 18 let, pokud např. po absolvování učebního oboru najde odpovídající zaměstnání. Naopak pokud dítě studuje, studuje-li řádně, trvá vyživovací povinnost i po nabytí zletilosti, a to zpravidla až do dokončení studia.¹⁰⁷

Obdobné pravidlo platí např. i v rakouské či německé právní úpravě vyživovací povinnosti, podle níž nárok dítěte na výživné rovněž nezávisí na dosažení určitého věku, ale na tom, zda je dítě schopné samo si vydělat prostředky k úhradě své přiměřené obživy. Při posuzování samostatné výdělečné schopnosti jsou rozhodující životní poměry dítěte a jeho rodičů.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 98.

¹⁰⁵ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 396.

¹⁰⁶ R 100/1967.

¹⁰⁷ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 397.

¹⁰⁸ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_aus_cs.htm.
http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ger_cs.htm.

5.3.2. Změna vyživovací povinnosti

Plnění vyživovací povinnosti je dlouhodobější záležitostí, a proto může dojít po vydání rozhodnutí, jímž je stanovena vyživovací povinnost k řadě podstatných změn, a to jak na straně oprávněného, tak na straně povinného. U oprávněného dítěte dochází zejména k postupnému zvyšování jeho odůvodněných potřeb s ohledem na přibývajícím věk a změny při studiu nebo z důvodů zhoršení zdravotního stavu. Na straně povinného jsou změny způsobeny nejčastěji zvýšením či snížením příjmů nebo celkových majetkových poměrů. Jedná-li se o změny závažnějšího rázu, které nemají pouze krátkodobý charakter, může na jejich základě dojít ke změně rozhodnutí o výživném, a to jak ke zvýšení nebo snížení vyživovací povinnosti, tak i k jejímu zrušení.¹⁰⁹ Blíže v kapitole 8.6. Změna stanoveného výživného.

Zásadně platí, že ke změně původního rozhodnutí o výživném dojde jen na návrh, v němž musí být stanoveno, od kdy má být navrhovaná změna provedena. Pokud jde však o výživné pro nezletilé děti, může soud v souladu s ust. § 99 odst. 1 zákona o rodině změnit dohody a soudní rozhodnutí o výživném i bez návrhu, změní-li se poměry. Soud může výživné změnit i zpětně, nejdéle však tři roky ode dne zahájení řízení (analogicky ust. § 98 odst. 1 zákona o rodině). V duchu novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 259/2008 Sb., účinné od 1. září 2008, tak může soud postupovat i v případě zletilého dítěte. Soud však musí vždy zjistit, kdy ke změně poměrů došlo a nejdříve od tohoto okamžiku lze rozhodnutí o výživném změnit.¹¹⁰

Druhá věta ust. § 99 odst. 1 zákona o rodině zakotvuje tzv. zásadu nenávratnosti spotřebovaného výživného. Nezletilé dítě není povinno vrátit výživné, které mu již bylo vyplaceno a toto výživné nelze ani zúčtovat na běžné výživné splatné v budoucnu.¹¹¹ Smyslem této zásady je zabránit zhoršení životní úrovně nezletilého, ke které by zajisté došlo, kdyby musel nezletilý vrátit částky, které již nemá, které „spotřeboval“. Jestliže však nedošlo ke spotřebování výživného, mohou vzniknout z různých důvodů přeplatky na výživném.

Prvním příkladem může být situace, kdy vyživovací povinnost dosud nebyla upravena soudem a povinný rodič dobrovolně plnil vyživovací povinnost, a to ve větším

¹⁰⁹ Lužná, R.: Právní režim přeplatků na výživném pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2010, č. 6, str. 1.

¹¹⁰ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 478.

¹¹¹ R 23/1964.

rozsahu, než následně určil soud. Vrácení takto vzniklého přeplatku však nelze požadovat a nelze jej ani započítat na běžné výživné splatné v budoucnu.¹¹² Lze se setkat i s názorem, že jestliže dosud nebyla vyživovací povinnost upravena soudem, pak to, co bylo jedním z rodičů plněno, není platbou na soudem určené výživné a nemůže tak jít o spotřebované výživné ve smyslu ust. § 99 zákona o rodině.¹¹³

Přeplatky na výživném nejčastěji vznikají v případech, kdy již existuje soudní úprava výživného, ale soudním rozhodnutím dojde ke snížení nebo zrušení výživného za dobu minulou. Jedná-li se o nezletilé dítě, aplikuje se jednoznačně zásada nenávratnosti spotřebovaného výživného. Pokud však bylo sníženo, resp. zrušeno výživné pro dítě zletilé, je dítě povinno vzniklý přeplatek vrátit tomu, kdo jej poskytl. Zásada nenávratnosti spotřebovaného výživného se totiž vztahuje pouze na nezletilé děti.¹¹⁴

Dalším typickým příkladem vzniku přeplatku na výživném je situace, kdy rodič poskytuje svému dítěti dobrovolně vyšší výživné, než jaké bylo určeno soudním rozhodnutím. V takovém případě jde vlastně o peněžitý dar, a vrácení případného přeplatku nelze požadovat ani v případě výživného pro dítě zletilé. Dojde-li však později ke zvýšení výživného i za dobu minulou, je třeba to, co bylo plněno dobrovolně nad rámec soudem stanoveného výživného, započítat na dluh, který vznikl na výživném za dobu minulou.¹¹⁵

Poměrně problematická může být aplikace zásady nenávratnosti spotřebovaného výživného vedle ustanovení zákona o rodině vycházejících z nespotebního charakteru výživného a z možnosti tvorby úspor z částek placených na výživné. Ačkoli je v těchto případech spotřebována jen část výživného a zbytek zůstává na účtu ve formě úspor, je nutné vztáhnout zásadu nenávratnosti spotřebovaného výživného na výživné jako celek.¹¹⁶

¹¹² Lužná, R.: Zásada nenávratnosti spotřebovaného výživného. Právo a rodina, 2000, č. 2, str. 11.

¹¹³ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 344.

¹¹⁴ Lužná, R.: Právní režim přeplatků na výživném pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2010, č. 6, str. 2.

¹¹⁵ Lužná, R.: Právní režim přeplatků na výživném pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2010, č. 6, str. 2.

¹¹⁶ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 479.

5.3.3. Zánik vyživovací povinnosti

Jak už jsem zmínila výše, ust. § 85 odst. 1 zákona o rodině zakotvuje, že vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit. Dítě je schopno samo se živit, pokud je způsobilé hradit své odůvodněné potřeby z odměny za svou práci, která odpovídá jeho fyzickým i duševním předpokladům a zájmům společnosti. Vyživovací povinnost rodičů k dítěti nezaniká v okamžiku, kdy by dítě obecně vzato nabylo takové výdělkové možnosti, které by postačovaly k hrazení odůvodněných potřeb, ale zanikne až tehdy, kdy dítě dosahuje pravidelného a postačujícího pracovního příjmu z povolání.¹¹⁷ Nedojde-li k dohodě, může se povinný rodič domáhat zrušení vyživovací povinnosti u soudu.

Vyživovací povinnost rodičů k dítěti zásadně zaniká i tehdy, jestliže dítě uzavřelo manželství. Z judikatury totiž vyplývá, že vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Rodič tak plní vyživovací povinnost vůči dítěti jen tehdy, když ji manžel není schopen plnit vůbec, nebo jen v omezené míře.¹¹⁸ Lze mít za to, že v tomto případě zaniká vyživovací povinnost rodičů k dětem ze zákona.

K zániku rodinněprávního vztahu, a tudíž i vyživovací povinnosti rodiče k dítěti, dochází i v případě popření otcovství. Právní vztahy mezi mužem, který úspěšně popřel své otcovství k dítěti, zanikají dnem právní moci rozsudku o popření otcovství. Byl-li později určen otcem dítěte jiný muž, vzniká mu vyživovací povinnost ode dne právní moci rozsudku o určení otcovství.¹¹⁹

Dalším důvodem zániku vyživovací povinnosti rodičů k dětem je smrt buď oprávněného nebo povinného. Vyživovací povinnost je založena na osobním příbuzenském vztahu a z toho důvodu nemůže přejít na dědice. Předmětem dědictví mohou být pouze splatné dávky výživného do dne smrti oprávněného.¹²⁰

Zvláštním případem zániku vyživovací povinnosti rodičů k dětem je i osvojení, neboť podle ust. § 72 zákona o rodině osvojením zanikají práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou.

¹¹⁷ R 16/68.

¹¹⁸ R 102/1967.

¹¹⁹ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 397.

¹²⁰ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 106.

5.3.4. Obnovení vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost, která jednou zanikla, se může v některých případech znovu obnovit. Hovoří se o tzv. elasticitě vyživovací povinnosti, která je závislá na obnovení podmínek existence vyživovací povinnosti. Nejčastějším důvodem obnovení vyživovací povinnosti je ztráta schopnosti dítěte žít se samo, pokud si tento stav nezavinilo.¹²¹

V případě, že není dítě po ukončení středoškolského studia přijato na vysokou školu a nastoupí do zaměstnání se záměrem ucházet se o vysokoškolské studium v dalších letech, je třeba vycházet z toho, že vyživovací povinnost rodičů k dítěti zanikla pouze relativně a po přijetí na vysokou školu se opět obnoví. Za pokračování přípravy dítěte na budoucí povolání lze, s přihlédnutím k nedostatku vhodných pracovních příležitostí pro absolventy škol, považovat také další studium, jehož ukončení umožní absolventu najít si zaměstnání i v jiném oboru, než na který byla příprava dítěte dosud zaměřena.¹²² Soud by měl však vždy hodnotit širší souvislosti mezi vykonávaným povoláním a studiem, typ zvoleného vzdělání i další okolnosti významné pro zhodnocení společenského dopadu věci. Pokud se jedná o určité nadstandardní studium, jazykové kurzy, pobyty apod., které nenavazují na dosažené vzdělání, musí soud posoudit, zda lze toto studium zahrnout mezi odůvodněné potřeby dítěte s ohledem na možnosti, schopnosti a majetkové poměry rodičů.¹²³ Judikatura dovodila, že „přijetím dítěte ke studiu na vysoké škole až po čtyřech letech od ukončení jeho středoškolského vzdělání se vyživovací povinnost rodičů k tomuto dítěti již neobnovuje.“¹²⁴

Zvláštním případem obnovení vyživovací povinnosti je i zrušení osvojení dítěte a s tím související obnovení vyživovací povinnosti původních rodičů k dítěti.¹²⁵

¹²¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 107.

¹²² R 11/1993.

¹²³ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 397.

¹²⁴ Rozsudek KS v Ústí nad Labem ze dne 19. 11. 2007, sp. zn. 10 Co 188/2007. ASPI.

¹²⁵ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 107.

5.4. Způsob plnění vyživovací povinnosti

Plnění výživného je zásadně dlouhodobé a opakující se. Základním pravidlem stanoveným v ust. § 97 odst. 1 zákona o rodině je, že se výživné platí v pravidelných opětuujících se částkách, které jsou splatné vždy na měsíc dopředu. Z tohoto pravidla existují určité výjimky, které osvětlím níže. Z výrazu „platit“ lze dovodit, že plnění výživného spočívá zejména v předávání peněžitých částek. Není ovšem vyloučeno, aby bylo výživné plněno i v jiných formách, např. naturálně, poskytováním bydlení, výkonem osobní péče o dítě či výkonem péče o společnou domácnost.¹²⁶

Ze zákona o rodině nelze ani extenzivním výkladem dovodit povinnost poskytovat kromě měsíčního výživného ještě další jednorázový příspěvek na úhradu některých nahodilých potřeb nezletilého dítěte. Účelem výživného je uhrazování nejen běžných potřeb dítěte, ale i dalších potřeb směřujících k všestrannému rozvoji dítěte. Výši výživného je proto nutné stanovit tak, aby měsíční splátky pokryly vedle běžných potřeb dítěte také další odůvodněné potřeby vyskytující se nepravidelně za delší období (např. prázdninový pobyt dítěte, Vánoce) nebo potřeby zcela nahodilé (např. zdravotní pomůcky), jejichž uspokojení zpravidla vyžaduje vyšší náklady. Uvedené nahodilé potřeby nemohou však odůvodnit změnu stanovené splatnosti výživného, např. v tom smyslu, že by oprávněný mohl při očekávání zvýšených potřeb požadovat výživné za více období najednou, byť by to vyžadovala mimořádná situace.¹²⁷

Vzhledem k tomu, že výživné pro děti může být stanoveno až tři roky zpětně (blíže v kapitole 7.2. Promlčení výživného), mohou vznikat na výživném poměrně vysoké nedoplatky. Zákon o rodině výslovně splatnost těchto nedoplateků neupravuje, ale zásadně platí, že by měly být uhrazeny jednorázově. Pokud však možnosti, schopnosti a majetkové poměry povinného rodiče neumožňují jednorázové zaplacení nedoplatku, může být splatnost nedoplatku stanovena ve splátkách spolu s běžným výživným splatným v budoucnu.¹²⁸

Až novelou zákona o rodině provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. byly zavedeny určité výjimky ze zásady, že výživné má být placeno v pravidelných opětuujících se

¹²⁶ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 170.

¹²⁷ R 5/1991.

¹²⁸ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 471.

částkách. První výjimkou je ust. § 94 odst. 2 zákona o rodině, které připouští vyrovnání mezi rozvedenými manžely formou poskytnutí jednorázové částky na základě písemné smlouvy. S ohledem na téma mé práce se jeví jako významnější výjimka stanovená v ust. § 97 odst. 2 zákona o rodině, která se týká tzv. tezaurace výživného pro dítě.

Z ust. § 97 odst. 2 zákona o rodině vyplývá, že u výživného pro dítě může soud v případech zvláštního zřetele hodných rozhodnout o povinnosti složit peněžní částku pro výživné splatné v budoucnosti. Toto ustanovení je třeba vykládat tak, že umožňuje soudu stanovit, aby povinný složil zálohu na výživné splatné v budoucnosti. Nejedná se tedy o zproštění povinného vyživovací povinnosti složením jednorázové částky. Tento závěr se opírá zejména o skutečnost, že vyživovací povinnost trvá tak dlouho, dokud děti nejsou schopny žít se samy. V době rozhodování o výši peněžní částky pro výživné splatné v budoucnosti nemůže být soudu známo, jak dlouho bude trvat na straně dítěte stav odkázanosti na výživu a jaké budou jeho odůvodněné potřeby. Za případy hodné zvláštního zřetele lze považovat situace, kdy rodič podniká příliš riskantním způsobem a existují obavy, že by výživa dítěte nemusela být v budoucnu řádně zajištěna, dále pokud rodič hodlá na delší období vycestovat a vymáhání výživného by bylo problematické, také situace, kdy rodič zdědí značné prostředky a lze předpokládat, že s nimi nebude schopen smysluplně zacházet, nebo i případy, kdy má rodič nepravidelné příjmy např. jako sezonní zaměstnanec. Smyslem této právní úpravy je snaha zajistit budoucnost dítěte tam, kde není plná jistota o odpovídajícím plnění po celou dobu trvání vyživovací povinnosti.¹²⁹ Chtěla bych upřesnit, že osobou povinnou nemusí být vždy rodič, ale jak ze systematiky zařazení ust. § 97 vyplývá, může jí být i jiný příbuzný, zpravidla prarodiče. Interpretační problém může nastat, pokud jde o osobu oprávněnou. Podle mého názoru z dikce zákona „dítě“ vyplývá, že osobou oprávněnou může být jak dítě nezletilé, tak dítě zletilé. Na tuto otázku však existuje i jiný právní názor, podle něhož má být ust. § 97 užíváno ve prospěch pouze nezletilých dětí.¹³⁰

Zákon ukládá soudu učinit příslušná opatření zaručující pravidelnou výplatu měsíčních splátek odpovídajících stanovenému výživnému. Soud musí kromě vyčíslení

¹²⁹ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 472.

¹³⁰ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 171.

celkové částky představující zálohu na výživné splatné v budoucnosti vymezit období, na které se částka vztahuje a stanovit výši jednotlivých pravidelně se opakujících částek. Soud je povinen přitom brát v úvahu očekávanou změnu poměrů na straně dítěte, na straně rodičů, ale i změnu společensko-ekonomických poměrů a další rozhodné skutečnosti. Je nutné věnovat maximální pozornost výběru bezpečného peněžního ústavu, u něhož bude zřízen účet pro složení příslušné částky, ze kterého se budou provádět pravidelné platby ve prospěch oprávněného. Nemělo by se jednat o vlastní účet povinného, neboť v takovém případě by složené peněžní prostředky i z nich plynoucí úroky byly stále ve vlastnictví povinného. Nejvhodnější řešení je složení příslušné částky na speciální podúčet soudu.¹³¹

¹³¹ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 340.

6. Vyživovací povinnost dětí k rodičům

6.1. Právní úprava

Právní úprava vyživovací povinnosti dětí k rodičům je obsažena v ust. § 87 zákona o rodině, které je zařazeno pod rubriku „Vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí“ a systematicky navazuje na právní úpravu vyživovací povinnosti rodičů k dětem.

Oddělením vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí od jiných druhů vyživovací povinnosti je zvýrazněna především funkce rodiny jako základní ekonomické jednotky, v níž mají její jednotliví členové k sobě navzájem určité povinnosti. Vzájemnost vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi však neznamená, že plnění vyživovací povinnosti dětí k rodičům by mělo být bez dalšího závislé na tom, zda a v jakém rozsahu plnili rodiče svoji vyživovací povinnost k dětem. Ke skutečnosti, zda rodič zanedbával svoji vyživovací povinnost k dítěti, lze přihlídnout v rámci aplikace ust. § 96 odst. 2 zákona o rodině, podle něhož nelze přiznat výživné, které by bylo v rozporu s dobrými mravy.¹³²

Jak jsem již výše zmínila (v kapitole 2.2. Druhy vyživovací povinnosti), vyživovací povinnosti dětí k rodičům předchází vyživovací povinnost mezi manžely a výživné rozvedeného manžela. Z judikatury lze dovodit, že vyživovací povinnost k dítěti předchází i vyživovací povinnosti k rodičům.¹³³

6.2. Podmínky vzniku a existence vyživovací povinnosti dětí k rodičům

Mezi základní předpoklady pro uplatnění vyživovací povinnosti dítěte k rodičům patří odkázanost rodiče na výživu, schopnost a možnost dítěte žít se samo a v neposlední řadě již zmíněný soulad s dobrými mravy.

Odkázanost rodiče na výživu vyplývá z ust. § 87 odst. 1 zákona o rodině, podle něhož jsou děti povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže to rodiče potřebují. Tato potřeba rodičů znamená, že nemají dostatečný zdroj příjmů, z něhož by mohli uspokojovat své potřeby. Taková situace nastane zejména tehdy, když jim buď

¹³² Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 127.

¹³³ R 102/1967.

vůbec nevznikl nárok na důchod z důchodového pojištění či na jinou dávku sociálního zabezpečení, nebo tento příjem není dostatečný ke krytí jejich potřeb, zvláště jsou-li zvýšeny v důsledku nemoci nebo jiných objektivních okolností.¹³⁴

Vyživovací povinnost vůči potřebným rodičům mají všechny jejich děti, pokud jsou schopny žít se samy. Zpravidla půjde o dítě zletilé, ale není vyloučeno, aby tato vyživovací povinnost vznikla i dítěti nezletilému, pokud má postačující vlastní příjem, z něhož může vyživovací povinnost plnit. Vznikne-li povinnost plnit výživné vůči oběma rodičům, je třeba posoudit právo každého rodiče na výživné zvlášť a to i tehdy, pokud žijí rodiče ve společné domácnosti. Tento závěr vyplývá ze skutečnosti, že právo na výživné je osobním právem, a slouží k uspokojování konkrétních odůvodněných potřeb dané osoby. Jestliže má výživné poskytovat více dětí, potom v souladu s ust. § 87 odst. 2 zákona o rodině plní každé dítě tuto vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí. Plnění vyživovací povinnosti vůči rodičům nemá tedy solidární povahu.¹³⁵ Pokud se rodiče soudní cestou domáhají plnění vyživovací povinnosti pouze na jednom z povinných dětí, nemůže soud v rozsudku výslovně vyjádřit výši vyživovací povinnosti dítěte, vůči němuž nebyl nárok rodiče uplatněn. Avšak i v tomto případě musí provést dokazování a zjistit schopnosti, možnosti a majetkové poměry ostatních povinných dětí, protože jinak by nemohl stanovit výši vyživovací povinnosti žalovaného dítěte.¹³⁶

Poskytování výživného dětmi rodičům je třeba odlišovat od tzv. koadjutoria podle ust. § 31 odst. 4 zákona o rodině, tj. od povinnosti dítěte přispívat na úhradu společných potřeb rodiny, jestliže dítě žije ve společné domácnosti s rodiči a má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny. Základní rozdíl spočívá v tom, že tzv. koadjutorium není na rozdíl od výživného určeno k úhradě osobních potřeb oprávněného, ale je příspěvkem k úhradě společných nákladů rodiny a také v tom, že je vázáno na existenci společné domácnosti. Souběh obou nároků není vyloučen a v takovém případě je třeba oba posuzovat samostatně a odlišit je od sebe.¹³⁷

Právo na výživné vůči dětem je nutné posoudit také z hlediska ust. § 96 odst. 2

¹³⁴ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 268.

¹³⁵ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 129.

¹³⁶ R 38/1967.

¹³⁷ Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 269.

zákona o rodině, tedy z hlediska souladu s dobrými mravy. Přiznání výživného by bylo v rozporu s dobrými mravy zejména tehdy, pokud by po svém dítěti požadoval výživné rodič, který v minulosti zanedbával svoji vyživovací povinnost k dítěti, dopustil se vůči dítěti zavrženíhodného jednání, byl zbaven rodičovských práv, opustil společnou domácnost, v níž bylo dítě vychovááno apod.¹³⁸ Toto je pouze příkladný výčet situací, v nichž by nemělo být výživné přiznáno pro rozpor s dobrými mravy. Podle mého názoru musí soud při posuzování souladu s dobrými mravy přistupovat ke každému případu individuálně a brát ohled na konkrétní okolnosti tohoto případu.

Rovněž v oblasti vyživovací povinnosti dětí k rodičům je česká právní úprava podobná úpravě rakouské. Podle rakouského práva má dítě plnit výživné vůči rodiči s ohledem na jeho životní poměry, pokud rodič není schopen sám se o sebe postarat a pokud tento rodič hrubě zanedbával svoji vyživovací povinnost vůči dítěti.¹³⁹

6.3. Rozsah plnění vyživovací povinnosti

Při stanovení rozsahu vyživovací povinnosti je zapotřebí vzít v úvahu nejen obecná kritéria stanovená v ust. § 96 odst. 1 zákona o rodině, ale především to, že děti jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu. Pojem „slušná výživa“ není v zákoně o rodině definován, ale lze dovodit, že je svým rozsahem omezenější než pojem „stejná životní úroveň“ zákonem garantovaná pro případy vyživovací povinnosti rodičů k dětem a mezi manžely, ale na druhou stranu představuje širší rozsah než jaký je charakterizován výrazem „přiměřená výživa“ použitým v ust. § 92 odst. 1 a ust. § 95 odst. 1 zákona o rodině. Slušnou výživou je tedy míněno zajištění průměrného životního standardu s přihlédnutím k obvyklému způsobu života oprávněných, jakož i k jejich věku a zdravotnímu stavu.¹⁴⁰

Výživou i zde rozumíme nejen zabezpečení výživy v užším slova smyslu, ale i uspokojování ostatní osobních potřeb rodiče, zejména potřeby bydlení, potřeb kulturního charakteru apod. Pro posouzení odůvodněných potřeb rodiče je významná i okolnost, zda rodič nemá vůbec vlastní příjem nebo zda jej má, ale v nedostačující

¹³⁸ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 428.

¹³⁹ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_aus_cs.htm.

¹⁴⁰ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 178.

výši. Nemá-li rodič vůbec žádný příjem, bude muset výživné krýt všechny jeho odůvodněné potřeby. Pokud má nedostatečně vysoký příjem, plní výživné pouze doplňkovou funkci a slouží jen k úhradě těch potřeb, které nejsou kryty vlastním příjmem.¹⁴¹

Také pro určení rozsahu vyživovací povinnosti dětí k rodičům jsou rozhodující nejen odůvodněné potřeby oprávněného, ale i schopnosti a možnosti povinného. Rovněž platí zásada potenciality výtěžku. Jak už jsem výše zmínila, posouzení schopností a možností povinného má zvláštní význam zejména tehdy, jestliže má vyživovací povinnost více dětí a je třeba určit konkrétní podíl každého z nich.

6.4. Způsob plnění vyživovací povinnosti

Zákon o rodině nemá žádné zvláštní ustanovení týkající se způsobu plnění vyživovací povinnosti dětí k rodičům. Lze ji plnit jakýmkoli způsobem, který vede k uspokojování odůvodněných potřeb rodičů. Přichází v úvahu jak finanční tak i naturální plnění, a to zejména v případě, kdy povinné dítě a oprávněný rodič žijí ve společné domácnosti.¹⁴²

Za způsob plnění vyživovací povinnosti je třeba považovat i výkon osobní péče o oprávněného rodiče, ačkoli zákon o rodině tento způsob plnění vyživovací povinnosti výslovně uvádí pouze v souvislosti s péčí rodičů o děti (ust. § 85 odst. 3 zákona o rodině). Osobní péče o rodiče se zohledňuje především v situaci, kdy je k plnění výživného povinno více dětí a některé z nich se o rodiče osobně stará.¹⁴³

6.5. Trvání vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost dětí k rodičům vzniká jen tehdy, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky, mezi něž patří potřebnost na straně rodiče, schopnost a možnost dítěte žít se samo a také soulad s dobrými mravy.

Vznik potřebnosti na straně rodiče se nemusí vázat k určitému přesně zjistitelnému okamžiku. Pokud vznikne potřebnost v důsledku náhlé události,

¹⁴¹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 131.

¹⁴² Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 130.

¹⁴³ R 72/1953.

např. úrazu, nemusí se počátek vyživovací povinnosti krýt s touto událostí, neboť oprávněný rodič může po určitou dobu žít ze svých úspor anebo jiného majetku. „V jiných případech může k potřebnosti dojít v důsledku určitých drobných změn v osobních poměrech oprávněného, které probíhají postupně.“¹⁴⁴

Z ust. § 98 odst. 1 zákona o rodině plyne, že právo na výživné lze přiznat nejdříve ode dne zahájení soudního řízení, tedy ode dne podání návrhu na výživné. Chtěla bych zdůraznit, že rodič nemůže požadovat přiznání práva na výživné vůči dítěti zpětně. Zákon o rodině připouští zpětné přiznání práva na výživné pouze pokud jde o výživné pro děti.

Za trvání vyživovací povinnosti může dojít ke změně poměrů, která má za následek změnu rozhodnutí o výživném. Nejčastěji se jedná o změny v odůvodněných potřebách oprávněného (zlepšení či zhoršení zdravotního stavu, zvýšení vlastního příjmu atd.) a změny týkající se schopností a možností povinných. Ke změně rozhodnutí o výživném může dojít také tehdy, změní-li se okruh povinných osob tím, že u některých nastanou překážky, v jejichž důsledku nemohou vyživovací povinnost plnit nebo naopak tím, že u jiných obdobně překážky pominou. Ke změně nebo zrušení rozhodnutí o výživném pro rodiče může dojít v souladu s ust. § 99 odst. 2 zákona o rodině pouze na návrh. Bez návrhu nemůže soud řízení zahájit.¹⁴⁵

Z výše uvedeného lze dovodit, že vyživovací povinnost dítěte vůči rodičům může zaniknout jednak proto, že pomine stav odkázanosti na výživu u oprávněného rodiče (např. když rodič získá nějaký zdroj obživy a příjmů) a jednak proto, že povinné dítě ztratí schopnost a možnost žít se samo nebo poskytovat výživné. Vyživovací povinnost zanikne i tehdy, uzavře-li oprávněný rodič manželství, a tudíž dojde ke vzniku vyživovací povinnosti mezi manžely, která předchází vyživovací povinnosti dětí. K zániku vyživovací povinnosti dojde také spolu se zánikem příbuzenského vztahu v důsledku osvojení dítěte, či naopak zrušením osvojení, pokud jde o vztah mezi osvojencem a osvojitelem. Vyživovací povinnost přirozeně zanikne také smrtí oprávněného nebo povinného.¹⁴⁶

¹⁴⁴ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 132.

¹⁴⁵ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 132

¹⁴⁶ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 178.

7. Společná pravidla pro výživné

7.1. Započtení výživného

Započtení je jedním ze způsobů zániku závazků. Zákon o rodině, na rozdíl od občanského zákoníku, neumožňuje jednostranné započtení a připouští započtení vzájemných pohledávek proti pohledávkám na výživné pouze dohodou. Formu této dohody však zákon o rodině nestanovuje.

Z dikce zákona „započtení vzájemných pohledávek“ lze dovodit, že proti pohledávkám na výživné mohou subjekty započíst nejen své vzájemné pohledávky vyplývající z rodinněprávních vztahů výživného, ale i pohledávky jiného druhu. Vzájemné pohledávky zanikají v takovém rozsahu, ve kterém se kryjí.¹⁴⁷

Zákon o rodině ve větě druhé ust. § 97 odst. 3 výslovně zakazuje započtení proti pohledávkám na výživné pro nezletilé děti. Od tohoto kogentního ustanovení se nemohou subjekty odchýlit ani dohodou. „Pokud by např. rodiče dvou nezletilých dětí, z nichž každé bylo pro dobu po rozvodu manželství svěřeno do výchovy jednoho z nich, uzavřeli dohodu o započtení v tom smyslu, že si navzájem nebudou poskytovat výživné na tyto děti, byla by dohoda o započtení výživného absolutně neplatná pro rozpor se zákonem (ve smyslu § 39 občanského zákoníku). V praxi však k takovému započtení běžně dochází, zejména stanoví-li soud výživné ve stejné výši, případně výživné poskytuje pouze ten z rodičů, jemuž byla určena vyšší částka, a to pouze ve výši rozdílu mezi oběma výživnými, protože vzájemná zasílání výživného ve výši určené soudem se povinným rodičům nemůže zdát logické.“¹⁴⁸

7.2. Promlčení výživného

Podstata promlčení v rodinném právu, stejně jako v právu občanském, spočívá v tom, že po uplynutí promlčecí doby a uplatnění námitky promlčení nemůže být právo přiznáno. Samotné uplynutí promlčecí doby znamená pouze vznik práva dlužníka

¹⁴⁷ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 473.

¹⁴⁸ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 473.

dovolat se promlčení a k zániku nároku dojde až uplatněním námitky promlčení. I po zániku nároku však promlčené subjektivní právo trvá jako tzv. naturální právo a dlužník může pohledávku splnit, aniž by se jednalo o bezdůvodné obohacení.¹⁴⁹

Zákon o rodině v ust. § 98 výslovně stanoví, že se právo na výživné nepromlčuje. Právem na výživné se rozumí výživné v širším slova smyslu, tedy poskytování výživy podle zákona o rodině. Z tohoto ustanovení vyplývá, že právo na výživné může být u soudu úspěšně uplatněno kdykoli, bez ohledu na to, po jak dlouhou dobu nebylo plněno.¹⁵⁰ Právo na výživné lze zásadně přiznat jen ode dne zahájení soudního řízení, tedy ode dne, kdy byl návrh na zahájení doručen soudu, popř. kdy soud usnesením zahájil řízení (jde-li o řízení, které lze zahájit i bez návrhu). V případě výživného pro děti jej lze přiznat i zpětně, nejdéle za dobu tří let ode dne zahájení soudního řízení. Tato právní úprava původně platila pouze pro nezletilé děti, ale novela zákona o rodině provedená zákonem č. 259/2008 Sb., kterým se změnil občanský soudní řád, ji rozšířila i na děti zletilé. Od účinnosti této novely (1. 9. 2008) tak mohou i zletilé děti požadovat výživné zpětně, tedy za dobu minulou. Jestliže je vyživovací povinnost stanovována zpětně, musí soud určit její počátek, kterým je zpravidla den, kdy povinný přestal výživné plnit, nebo plnil jen v omezené míře. Při určování výše výživného pro jednotlivá období se musí soud zabývat možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry povinného a dále odůvodněnými potřebami oprávněného v daném časovém období.¹⁵¹

Právo na výživné jako takové je sice nepromlčitelné, ale práva na jednotlivá opětuující se plnění výživného se promlčují. Promlčecí doba počne běžet ode dne, kdy mohlo být právo vykonáno poprvé, tedy ode dne následujícího po dni splatnosti konkrétní měsíční splátky výživného, pokud tato splátka nebyla zaplácena. Původní znění zákona o rodině neupravovalo délku promlčecí doby, proto se aplikovala obecná tříletá promlčecí lhůta podle ust. § 101 občanského zákoníku. K podstatné změně však došlo již zmíněnou novelou zákona o rodině provedenou zákonem č. 259/2008 Sb., kterým se mění občanský soudní řád. Zákon o rodině nově stanovil, že pokud bylo výživné pro děti přiznáno pravomocným rozhodnutím soudu, promlčují se opětuující se

¹⁴⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 1. svazek. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 287.

¹⁵⁰ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 26.

¹⁵¹ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 475.

plnění výživného až po deseti letech.¹⁵² Myslím si, že výslovné stanovení promlčecí doby je pozitivní změnou, která významně přispěla k posílení právní jistoty v této oblasti.

Ustanovení § 98 zákona o rodině se netýká pouze vyživovací povinnosti, ale má širší rozsah, neboť stanoví, že i ostatní práva na peněžité plnění vyplývající ze zákona o rodině se promlčují.

7.3. Splnění výživného za jiného

Z ust. § 101 zákona o rodině plyne, že kdo zcela nebo zčásti splnil vyživovací povinnost za jiného, je oprávněn na něm požadovat úhradu tohoto plnění. Splnění výživného za jiného je speciálním rodinněprávním institutem a nelze jej považovat za bezdůvodné obohacení ve smyslu občanského zákoníku.

Splnit vyživovací povinnost za jiného může kdokoli, bez ohledu na to, zda byl k takovému plnění povinen na základě soudního rozhodnutí či nikoli, a zda mu tato povinnost vyplývala z rodinněprávního vztahu či nikoli. Osobou, za kterou bylo plněno, musí být osoba, která je ze zákona povinna plnit výživné. A plněno musí být osobě, která je ze zákona o rodině k výživnému oprávněna.¹⁵³

Pro posouzení důvodnosti nároku na úhradu plnění vyživovací povinnosti za jiného je rozhodující nejen to, zda byla uplatňovaná částka na výživné skutečně vynaložena, ale i skutečnost, zda povinný mohl s ohledem na své schopnosti, možnosti a majetkové poměry v rozhodné době výživné poskytovat. Pokud by povinný nebyl schopen výživné poskytovat a sám by byl sociálně potřebný, nemohl by se pravděpodobně ten, kdo za něho výživné plnil, úspěšně domáhat úhrady tohoto plnění.¹⁵⁴

Tento institut se uplatní zejména v případech, kdy jeden z rodičů plní výživné nebo jinou formou uhrazuje potřeby dítěte i za druhého rodiče. Dále sem náleží případy, kdy je popřeno otcovství manžela matky, který se domáhá náhrady poskytnutého plnění

¹⁵² Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 476.

¹⁵³ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 484.

¹⁵⁴ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 349.

na otci dítěte a rovněž případy, kdy je otcem určen jiný muž než ten, který poskytl plnění matce dítěte na základě předběžného opatření v rámci řízení o určení otcovství. Stejně tak, pokud matka dítěte koupila nutné potřeby pro novorozence, může se na otci dítěte domáhat náhrady jako nákladu, který učinila i za něho. V neposlední řadě se úhrady plnění může domáhat i dítě, které plní vyživovací povinnost ke svému rodiči i za své sourozence.¹⁵⁵

V praxi vyvolává řadu diskuzí problematika konstitutivního charakteru rozhodnutí o určení a popření otcovství v návaznosti na stanovení výživného. Je-li popřeno otcovství muže, kterému dosud svědčila domněnka otcovství („dřívější“ otec) a následně je určen otcem dítěte jiný muž („pozdější“ otec), vznikají právní vztahy mezi „pozdějším“ otcem a dítětem až právní mocí rozsudku o určení otcovství. „Pozdějšímu“ otci ale může být stanovena povinnost uhradit plnění výživného „dřívějšímu“ otci, který vyživovací povinnost do té doby plnil. Schopnosti, možnosti a majetkové poměry těchto mužů však mohou být velmi rozdílné. S ohledem na právo dítěte podílet se na životní úrovni rodičů, může dítě požadovat po „pozdějším“ majetnějším otci dorovnání výživného poskytovaného „dřívějším“ méně movitým otcem. „Dřívější“ otec ale může požadovat pouze úhradu skutečně poskytnutého plnění. Pokud byl však „dřívější“ otec movitější, není dítě povinno toto výživné vracet, ale „dřívější“ otec by mohl žalovat matku, případně „pozdějšiho“ otce, a to o úhradu toho, co za ně jako rodiče poskytl. Pokud by možnosti, schopnosti a majetkové poměry „pozdějšiho“ otce byly výrazně nižší než otce „dřívějšiho“, nebyla by úhrada nadstandardního výživného „dřívějšimu“ otci přiznána.¹⁵⁶

Podle ust. § 101 odst. 2 zákona o rodině se právo toho, kdo za jiného splnil vyživovací povinnost, promlčí v tříleté promlčecí době, která běží ode dne, kdy mohlo být právo vykonáno poprvé, tedy ode dne, kdy mohlo být odůvodněně vykonáno podáním žaloby u soudu.

¹⁵⁵ Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 349.

¹⁵⁶ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 485.

8. Řízení před soudem ve věcech výživného

8.1. Rozhodování soudu ve věcech výživného

V řádně fungující rodině, kde je výživné poskytováno potřebným členům rodiny dobrovolně, není zapotřebí řešit otázku výživného soudní cestou. Takto fungujících rodin však v současné době stále ubývá, a proto se často setkáváme se situací, kdy se potřebný člen rodiny domáhá svých práv v soudním řízení. Zvýšená pozornost je věnována především zajištění výživy pro nezletilé děti. Nezletilé děti požívají zvláštní ochrany ze strany státu a společnosti, která vyplývá především z čl. 32 Listiny základních práv a svobod a čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Základním smyslem a cílem řízení musí být ochrana zájmů dítěte a hlavním účelem řízení je schválení dohody rodičů soudem. Pravidla pro právní zajištění výživného a také zvláštní pravidla týkající se výživného pro nezletilé děti stanoví jednak zákon o rodině a jednak zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“).¹⁵⁷

Zákon o rodině a občanský soudní řád stanoví několik situací, v nichž soud rozhoduje o výživném. Pokud má být rozvedeno manželství rodičů, kteří mají nezletilé dítě, musí být nejprve pravomocně rozhodnuto o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu, zejména soud určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu (ust. § 25 a § 26 zákona o rodině). Soud rozhoduje podle ust. § 176 občanského soudního řádu rozsudkem. K oddělení rozvodového řízení a řízení o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu došlo novelou zákona o rodině provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. Tento krok je odbornou veřejností vnímán velmi pozitivně především proto, že upevnil právní postavení dětí a přispěl k ochraně jejich zájmů.¹⁵⁸ Obdobná právní úprava platí pro rozvod manželství podle ust. § 24a zákona o rodině, kdy soud nezjišťuje příčiny rozvratu manželství. V takovém případě soud manželství rozvede, je-li mimo jiné předloženo pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu.

¹⁵⁷ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 171.

¹⁵⁸ Nová, H.: Úmluva o právech dítěte a problémy její aplikace v ČR. Právo a rodina, 2001, č. 9, str. 15.

V případě, že spolu rodiče nezletilého dítěte nežijí a nedohodnou se o úpravě výchovy a výživy, může soud v souladu s ust. § 50 zákona o rodině i bez návrhu rozhodnout o výživném pro nezletilé dítě. Stejným způsobem soud postupuje, žijí-li rodiče spolu, ale jeden z nich neplní své povinnosti k nezletilému dítěti dobrovolně (ust. § 86 zákona o rodině).

Ustanovení § 113 občanského soudního řádu spojuje s řízením o určení otcovství řízení o výchově a výživě nezletilého dítěte. Pokud by nebyl podán návrh na úpravu poměrů dítěte, zahájí soud spojené řízení z moci úřední a rozhodne jedním rozsudkem.¹⁵⁹

O vyživovací povinnosti rodičů k dítěti rozhoduje soud také v případě svěřeni dítěte do pěstounské péče nebo do výchovy jiné fyzické osoby, neboť povinnost rodičů poskytovat svému dítěti výživné v takové situaci nezaniká (ust. § 45 a § 45d zákona o rodině).

Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dítěti upraví soud rovněž tehdy, rozhoduje-li o umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy. Přitom zohlední dle ust. § 103 zákona o rodině i předpokládanou výši platby podle zvláštních předpisů (dříve tzv. ošetřovné). Soud má povinnost rozhodnout o výživném pro nezletilé dítě umístěné do kolektivní výchovy, jestliže soud rozhodl podle ust. § 46 zákona o rodině o umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy a potřeby dítěte jsou vyšší než platba podle zvláštního právního předpisu a možnosti, schopnosti a majetkové poměry rodičů jsou značně vysoké, umožňují tvorbu úspor apod.¹⁶⁰

Při rozhodování o nárocích neprovdané matky podle ust. § 95 odst. 2 zákona o rodině je taktéž rozhodováno o výživném pro dítě.

Rozhodnutí o výživném mohou být v souladu s ust. 99 zákona o rodině měněna nebo rušena, změní-li se poměry ať už na straně oprávněného nebo povinného. Zásadně může být rozhodnutí o výživném změněno nebo zrušeno jen na návrh, ale v případě výživného pro nezletilé dítě, jej může soud změnit či zrušit i bez návrhu. O výživném pro nezletilé děti navíc platí, že dojde-li ke zrušení nebo snížení tohoto výživného

¹⁵⁹ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 232.

¹⁶⁰ Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 490.

za dobu minulou, spotřebované výživné se navrácí.¹⁶¹ Blíže rozvedeno v kapitolách 5.3.2. Změna vyživovací povinnosti a 8.6. Změna stanoveného výživného.

Domáhá-li se stanovení výživného zletilá osoba, např. zletilé dítě vůči svému rodiči nebo rodič vůči svému dítěti, lze zahájit řízení pouze na návrh. Základní rozdíl mezi řízením o výživném pro nezletilé dítě a pro zletilou osobu spočívá v tom, že řízení o výživné pro nezletilé dítě je řízením nesporným vedeným opatrovnickým soudem, zatímco řízení o výživném pro zletilou osobu se řídí zásadami sporného řízení a vede jej civilní soud. V následujícím textu se budu věnovat zejména rozhodování soudu o výživném pro nezletilé děti, ale vždy zmíním i odlišnosti týkající se rozhodování soudu o výživném pro zletilé osoby.

Na tomto místě bych se chtěla zmínit o jedné významné zásadě, na níž je občanské soudní řízení postaveno, která ale při rozhodování v oblasti rodinného práva není zachována a občanský soudní řád tuto skutečnost dostatečně nereflektuje. Mám na mysli zásadu rovnosti. Nezletilému dítěti, ve výjimečných případech i dítěti zletilému, je poskytována rozsáhlá ochrana státu vyplývající z Listiny základních práv a svobod, z Úmluvy o právech dítěte a z dalších předpisů hmotného práva. Zatímco v občanskoprávním, obchodním atd. řízení je povinností soudu zajistit rovnost stran, prioritou rodinněprávního řízení je ochrana zájmů jednoho účastníka, a to dítěte, což představuje velkou nerovnost, která by měla být zohledněna i v procesním právu. Pokud jde např. o poučovací povinnost ve znění ust. § 5 občanského soudního řádu, neměla by být ve vztahu k nezletilým dětem omezena pouze na procesní práva, ale měla by obsahovat i nezbytné hmotněprávní poučení v takovém rozsahu, aby nebyly poškozeny zájmy nezletilého dítěte. Je zapotřebí vycházet z toho, že je odpovědností státu zajistit náležitou ochranu práv dítěte.¹⁶²

8.2. Zahájení řízení

Ochrana nezletilých dětí se mimo jiné projevuje také v tom, že řízení o výživném pro nezletilé dítě lze zahájit nejen na návrh, ale v souladu s ust. § 81 občanského soudního řádu i bez návrhu jako řízení ve věcech péče o nezletilé. Je-li

¹⁶¹ Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H.Beck, 1999, s. 172.

¹⁶² Nová, H.: Kyselá jablka rodinného práva. Právo a rodina, 2001, č. 6, str. 2.

podán návrh na zahájení řízení, je řízení zahájeno dnem, kdy návrh došel soudu. Zahájí-li soud řízení bez návrhu, vydá o tom usnesení, které doručí účastníkům do vlastních rukou. Řízení je tak zahájeno dnem, kdy bylo vydáno usnesení, podle něhož se řízení zahajuje bez návrhu (ust. § 82 občanského soudního řádu).

Ve věcech péče o nezletilé je nutné rozlišovat mezi podáními, která jsou nepochybně návrhy na zahájení řízení, a mezi podáními, která jsou pouze podnětem pro soud, aby sám zahájil řízení. Pokud podání zaslal soudu přímo oprávněný nebo jeho zástupce, vychází se primárně z toho, že jde o návrh ve smyslu ust. § 80 občanského soudního řádu, není-li z podání zřejmé, že sleduje jiný cíl. Naopak v případě, kdy se na soud obrací orgány státní správy nebo jiné osoby, např. příbuzní oprávněného, kteří nejsou jeho zákonnými zástupci, půjde o podnět k zahájení řízení a bude záviset na úvaze soudu, zda řízení zahájí či nikoli. Rozlišování mezi tím, zda jde o návrh nebo o podnět k zahájení řízení, má význam především z toho hlediska, od kterého okamžiku nastávají účinky zahájení řízení. Okamžik zahájení řízení je významný zejména proto, že od tohoto okamžiku lze přiznat právo na výživné.¹⁶³

Řízení o výživném pro zletilé osoby lze zahájit pouze na návrh a platí pro něj zásady typické pro sporné řízení. Návrh na určení vyživovací povinnosti ke zletilým osobám musí splňovat potřebné náležitosti obsažené v ust. § 79 občanského soudního řádu. Musí být dostatečně přesný a určitý. To znamená, že kromě vylíčení skutkového stavu věci a označení potřebných důkazů musí návrh obsahovat specifikovanou částku, kterou navrhovatel požaduje a také den, od něhož mu má být přisouzena. Soud je totiž návrhem účastníka vázán a sám nemůže požadovanou částku zvýšit nad rámec nároku, i kdyby měl za to, že je výše této částky nízká. Tím se podstatně odlišuje od řízení o výživném pro nezletilé dítě, v němž může soud z úřední povinnosti překročit návrh oprávněného.¹⁶⁴ Obdobná odlišnost platí pro zpětvzetí návrhu na zahájení řízení. Je-li návrh vzat zpět v řízení o výživném pro nezletilé dítě, soud řízení sice zastaví, ale pokud má za to, že úprava výživného je na místě, může řízení sám zahájit z moci úřední. V případě, že vezme zpět svůj návrh zletilá osoba, soud řízení zastaví, aniž by měl možnost sám jej zahájit.¹⁶⁵

¹⁶³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 29.

¹⁶⁴ Francová, M., Dvořáková, Závodská J.: Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha: ASPI, 2008, s. 33.

¹⁶⁵ Rais, R.: Několik poznámek k řízení o změnu vyživovací povinnosti k dětem, jestliže dítě v průběhu řízení dosáhne zletilosti. Rodinné právo, 1999, č. 12, str. 6.

Řízení se koná u toho soudu, který je věcně a místně příslušný. Při zkoumání věcné a místní příslušnosti platí (nikoli však bezvýjimečně) zásada perpetuatio fori vyjádřená v ust. § 11 odst. 1 občanského soudního řádu, která znamená, že pro určení příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení.

Pro řízení o výživném jak pro nezletilé děti, tak pro zletilé osoby je věcně příslušný okresní soud, resp. obvodní soud v Praze, městský soud v Brně.

Místní příslušnost soudu ve věcech péče o nezletilé, tedy i ve věcech výživného pro nezletilé děti, je upravena jako výlučná příslušnost v ust. § 88 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Místně příslušný je tak soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popř. jiných rozhodujících skutečností své bydliště. Změní-li se okolnosti, podle nichž se posuzuje příslušnost, může příslušný soud v souladu s ust. § 177 odst. 2 občanského soudního řádu přenést příslušnost na jiný soud, jestliže je to v zájmu nezletilého. Z toho vyplývá, že zásada perpetuatio fori neplatí zcela bezvýjimečně.

Posouzení místní příslušnosti není vždy zcela jednoznačné a v praxi přináší řadu problémů. Ohledně nezletilých dětí je prakticky od zahájení řízení až do dosažení zletilosti dítěte, výjimečně i po dosažení zletilosti, veden jediný opatrovnický spis. Pokud dojde ke změně bydliště dítěte v době, kdy není vedeno žádné řízení, mohou nastat v době jeho dalšího zahájení dvě situace. Návrh může být jednak podán u příslušného soudu, který vede opatrovnický spis, a který přenese místní příslušnost na ten soud, v jehož obvodu dítě fakticky bydlí. Je-li návrh podán u soudu, v jehož obvodu dítě fakticky bydlí, měl by tento soud vyslovit svoji místní nepřislušnost a zaslat věc místně příslušnému soudu. Ten vydá usnesení, kterým svoji místní příslušnost přenesse na soud podle bydliště dítěte a odešle mu spis. Takové vyjasnění místní příslušnosti však trvá zpravidla několik měsíců, což určitě není ku prospěchu dítěte. V této souvislosti mohou nastat problémy ohledně zastoupení dítěte v řízení o místní příslušnosti. Vzhledem k tomu, že dítě by mělo být v každém řízení řádně zastoupeno, měl by soud ustanovit opatrovníka i pro toto řízení. V praxi však opatrovník pro řízení o místní příslušnosti ustanovován nebývá s tím, že dítě má být zastoupeno až v řízení ve věci samé po vyjasnění místní příslušnosti. Tato praxe však oporu v zákoně nemá.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Nová, H.: Kyselá jablka rodinného práva. Právo a rodina, 2001, č. 6, str. 4, 5.

Ještě komplikovanější situace nastane, pokud ke změně bydliště dojde v průběhu již zahájeného řízení. V takovém případě není možné striktně trvat na zásadě perpetuatio fori, neboť by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Pro dítě je jistě přijatelnější, rozhoduje-li o jeho poměrech soud, v jehož obvodu se fakticky zdržuje, nebo dlouhodobě žije, a to i v návaznosti na spolupráci s orgány školskými, sociálními, zdravotnickými atd. v daném obvodu.¹⁶⁷

Velmi složitou otázkou může být i samotné určení bydliště dítěte. Pokud spolu rodiče dítěte nežijí, každý má bydliště v obvodu jiného soudu a o výchovu dítěte se střídají, lze dovodit, že příslušným může být soud podle kteréhokoliv bydliště. Jak postupovat při určení bydliště dětí nalezených, opuštěných, dětí cizinců či bezdomovců apod., není vůbec jednoznačné. „Soudní praxe je nejednotná. V některých případech o těchto dětech rozhodují soudy, v jejichž obvodu je příslušné ústavní zařízení, jindy soudy, v jejichž obvodu je zdravotnické zařízení, v němž matka porodila, a v jiných případech je věc postupována tomu soudu, v němž měla matka trvalé bydliště – bez ohledu na faktický stav.“¹⁶⁸

V řízení o výživném pro zletilé osoby je dle ust. § 84 občanského soudního řádu místně příslušný obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje (odpůrce), tedy soud, v jehož obvodu má odpůrce své bydliště nebo v jehož obvodu se zdržuje, pokud bydliště nemá. Vedle obecného soudu odpůrce je k řízení příslušný také soud, v jehož obvodu má odpůrce své stálé pracoviště.

Pokud nezletilé dítě nabude v průběhu řízení o výživném zletilosti, dojde ke změně příslušnosti soudu, protože již nebude připadat v úvahu výlučná příslušnost soudu podle ust. § 88 písm. c) občanského soudního řádu, ale příslušný bude obecný soud žalovaného. „Půjde-li o posouzení nedoplatků výživného vzniklých částečně v době nezletilosti dítěte a částečně v době jeho zletilosti, bude je muset posoudit zvlášť každý z příslušných soudů.“¹⁶⁹

V souvislosti se zahájením řízení bych se chtěla zmínit o soudních poplatcích za řízení ve věcech výživného. Dle sazebníku poplatků, který tvoří přílohu k zákonu č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je stanoven za návrh na zahájení řízení o určení výživného, včetně jeho zvýšení, jakož i o snížení

¹⁶⁷ Nová, H.: Kyselá jablka rodinného práva. Právo a rodina, 2001, č. 6, str. 5.

¹⁶⁸ Nová, H.: Kyselá jablka rodinného práva. Právo a rodina, 2001, č. 6, str. 5, 6.

¹⁶⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 34.

nebo zrušení výživného, jehož předmětem je peněžité plnění do částky 30.000,- Kč soudní poplatek 300,- Kč a je-li předmětem peněžité plnění v částce vyšší než 30.000,- Kč, tvoří soudní poplatek 1% z této částky, nejvýše však 10.000,- Kč. Podle ust. § 11 odst. 1 písm. c) zákona o soudních poplatcích se od poplatku osvobozují mimo jiné řízení ve věcech vzájemné vyživovací povinnosti rodičů a dětí. V případě vyživovací povinnosti rodičů a dětí se jedná o osvobození věcné, na rozdíl od osobního osvobození navrhovatele v řízení o určení výživného, nejde-li o vzájemnou vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi.

8.3. Účastníci řízení

Pro stanovení okruhu účastníků řízení je důležité rozlišovat, zda se jedná o řízení o výživném pro nezletilé dítě, které lze zahájit i bez návrhu, nebo o výživné mezi zletilými osobami, které se zahajuje pouze na návrh.

Řízení o výživném mezi zletilými osobami je typickým sporným řízením, proto pro stanovení okruhu účastníků řízení platí definice obsažená v ust. § 90 občanského soudního řádu. Účastníky řízení jsou tedy žalobce a žalovaný. Okruh účastníků řízení má ryze procesní charakter, neboť účastníkem řízení je ten, kdo podává návrh na zahájení řízení a ten, proti němuž návrh směřuje. Procesní účastenství však nemusí být shodné s hmotněprávním účastenstvím, a proto až výsledek řízení určí, zda vyživovací povinnost mezi účastníky je či není. Jakákoli další osoba, která není v návrhu na zahájení řízení označena, nemůže být účastníkem řízení. Není však vyloučeno, aby na jedné straně existovalo více osob, z nichž každá jedná v souladu s ust. § 91 občanského soudního řádu sama za sebe. Tato pluralita se týká zejména povinných osob např. v situaci, když zletilé dítě podává návrh proti oběma svým rodičům, nebo když se rodič domáhá výživného na všech svých dětech.¹⁷⁰

Ve věcech výživného pro nezletilé děti, které lze zahájit i bez návrhu, platí, bez ohledu na to, zda bylo konkrétní řízení zahájeno na návrh nebo usnesením soudu, definice účastníků řízení obsažená v ust. § 94 odst. 1 občanského soudního řádu. Ve smyslu tohoto ustanovení jsou účastníky řízení navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno. Z uvedeného vyplývá, že účastníky nejsou jen

¹⁷⁰ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 31.

ti, o nichž má být rozhodováno, ale i ti, o nichž se soud ve svém rozhodnutí výslovně nezmiňuje, ale jejichž právní postavení může být rozhodnutím soudu přímo dotčeno. Je-li rozhodováno o vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti, je účastníkem řízení i druhý rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, ačkoli o jeho výživném k dítěti soud nerozhoduje. Druhý rodič je účastníkem řízení o výživné za dobu nezletilosti dítěte i poté, kdy už dítě dosáhlo zletilosti.¹⁷¹ Pokud bylo dítě svěřeno do výchovy jiné osobě než rodiči, nebo pokud tato osoba podala alespoň návrh na svěřením dítěte do výchovy, je třeba tuto osobu považovat také za účastníka řízení o stanovení výživného.¹⁷²

Okruh účastníků řízení o stanovení výživného pro nezletilé dítě by měl být vymezen již v návrhu na zahájení řízení, popř. v usnesení o zahájení řízení. Během řízení však může být zjištěno, že je třeba jednat i o právech a povinnostech jiných osob, které soud podle ust. § 94 odst. 3 občanského soudního řádu přibere do řízení jako účastníky. Nebo naopak může vyjít najevo, že se o právech a povinnostech některých účastníků v řízení nejedná a v takovém případě soud účast těchto osob v řízení ukončí.¹⁷³

Nezletilé děti nemají vlastní procesní způsobilost, a proto musí být v řízení řádně zastoupeny. Řízení o stanovení výživného je jedním z případů, kdy podle ust. § 37 odst. 2 zákona o rodině nemůže dítě zastoupit žádný z rodičů a dítěti ustanoví opatrovníka soud. Tímto opatrovníkem, zvaným též kolizní opatrovník, je zpravidla ustanoven orgán vykonávající sociálně-právní ochranu dětí (tzv. OSPOD). Jeho úkolem je hájit v řízení zájmy nezletilého dítěte, činit jeho jménem procesní úkony a podávat samostatné návrhy. Jestliže nabude nezletilé dítě v průběhu řízení zletilosti, může nastat otázka, zda má být i nadále zastupováno kolizním opatrovníkem, nebo zda má dojít ke zbavení opatrovníka jeho funkce. Přikláním se k druhé zmíněné variantě, neboť se domnívám, že po nabytí zletilosti dítěte již nic nebrání tomu, aby samostatně vystupovalo v řízení a jeho způsobilost k právním úkonům není nikterak omezena. Další problém může nastat v situaci, kdy návrh je sice podán v době, kdy dítě ještě není zletilé, ale k ustanovení opatrovníka dojde až poté, co dítě dosáhlo zletilosti. K tomu může dojít např. tehdy, pokud návrh na zvýšení výživného podá rodič jako zákonný

¹⁷¹ R 18/75.

¹⁷² R 5/67.

¹⁷³ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 166.

zástupce dítěte, ale k dalším procesním úkonům již musí být nezletilý zastoupen. Pokud však zatím nebyl učiněn žádný úkon, k němuž by musel být nezletilý zastoupen a ten mezitím dosáhne zletilosti, považují za zbytečné ustanovovat dodatečně již zletilému dítěti opatrovníka.¹⁷⁴

8.4. Průběh řízení

Jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje soud tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta. Přitom usiluje především o to, aby byl spor vyřešen smírně. Ve věcech péče o nezletilé děti může soud dokonce uložit účastníkům v souladu s ust. § 100 odst. 3 občanského soudního řádu účast na mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii. Dosud však nebyla přijata právní úprava mediace v netrestních věcech, která by vyřešila způsob financování takových terapií či mimosoudních jednání. Proto může soud v současné době uložit účast na vhodné terapii jen tehdy, je-li zajištěn způsob jejího financování, např. dohodou stran o způsobu hrazení takových nákladů.¹⁷⁵

Úmluva o právech dítěte zakotvila právo dítěte vyjádřit vlastní stanovisko. Podle ust. § 100 odst. 4 občanského soudního řádu postupuje soud v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, tak, aby zjistil jeho názor. Názor nezletilého dítěte zjistí soud jeho výslechem nebo výjimečně prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. K zjištěnému názoru dítěte soud přihlíží s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. V tomto směru je bohužel praxe soudů velmi nejednotná a není vyjasněno, zda zjištění stanoviska dítěte má charakter důkazu v soudním řízení, nebo zda jde o úkon *sui generis*.¹⁷⁶

Podle ust. § 103 občanského soudního řádu soud kdykoli za řízení přihlíží k tomu, zda jsou splněny podmínky řízení. Mezi podmínky řízení patří posouzení, zda bylo řízení řádně zahájeno, ať už na základě návrhu nebo usnesením soudu. Návrh na zahájení řízení musí být přesný a určitý především ve věcech, které lze zahájit pouze

¹⁷⁴ Rais, R.: Několik poznámek k řízení o změnu vyživovací povinnosti k dětem, jestliže dítě v průběhu řízení dosáhne zletilosti. *Rodinné právo*, 1999, č. 12, str. 5.

¹⁷⁵ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: *Občanský soudní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 649.

¹⁷⁶ Nová, H.: Úmluva o právech dítěte a problémy její aplikace v ČR. *Právo a rodina*, 2001, č. 9, str. 14.

na návrh, protože v těchto věcech je soud návrhem vázán a nemůže jej překročit. Dále soud zkoumá věcnou a místní příslušnost, přičemž platí, že věcnou příslušnost zkoumá kdykoli za řízení a místní před tím, než začne jednat ve věci samé a později jen k námitce účastníka, je-li uplatněna při prvním úkonu, který účastníku přísluší. V řízení o výživném věnuje soud pozornost i dalším procesním podmínkám, např. zda je účastník řádně zastoupen, zda řízení nebrání překážka věci zahájené anebo překážka věci rozhodnuté. Ve všech těchto případech je soud povinen každý zjištěný nedostatek podmínky řízení odstranit a pokud jde o nedostatek neodstranitelný, řízení zastavit.¹⁷⁷

V zájmu hospodárnosti řízení může soud spojit ke společnému řízení věci, které u něho byly zahájeny a skutkově spolu souvisí nebo se týkají týchž účastníků. Z hlediska skutkové souvislosti bývá s řízením o výživě spojováno řízení o výchově. Podle ust. § 113 občanského soudního řádu soud obligatorně spojí řízení o výchově a výživě s řízením o určení otcovství.

V řízení o výživném před okresním soudem jedná a rozhoduje samosoudce. K projednání věci samé nařídí samosoudce jednání, které má připravit tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání. Pro řízení o výživném je zvlášť důležité, aby proběhlo rychle a koncentrovaně, zejména proto, aby byla vyživovací povinnost co nejdříve řádně plněna a nedocházelo zbytečně k nedoplatkům, nebo přeplatkům na výživném.

Mezi odbornou veřejností vyvolává řadu diskusí otázka veřejnosti jednání. Podle ust. § 116 občanského soudního řádu je jednání veřejné s výjimkou jednání prováděných notáři jako soudními komisaři. Veřejnost může být vyloučena jen v zákonem vymezených případech. Vzhledem k tomu, že v řízení o výživném jsou projednávány údaje velmi osobního charakteru, např. otázky věrnosti v manželství, otázky zdravotního stavu, majetkových poměrů účastníků atp., je jistě na místě zamyslet se nad nebezpečím a riziky této právní úpravy. Jediným způsobem, jak zajistit ochranu těchto osobních údajů, je vyloučení veřejnosti z důvodu důležitého zájmu účastníků. Takový zájem účastníků by však bylo možné dovodit téměř kdykoliv, a proto je otázkou, zda by vyloučení veřejnosti v rodinných věcech, obdobně jako ve věcech dědických, nemělo být upraveno přímo zákonem.¹⁷⁸ Podle mého názoru není vůbec

¹⁷⁷ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 32 – 35.

¹⁷⁸ Nová, H.: Kyselá jablka rodinného práva. Právo a rodina, 2001, č. 6, str. 3, 4.

jednoduché jednoznačně odpovědět na otázku, zda má být jednání ve věcech výživného veřejné či nikoli.

Důležitou součástí soudního řízení je provádění dokazování, při kterém je třeba zjistit všechny okolnosti významné pro posouzení, zda tu jsou podmínky pro vznik a existenci vyživovací povinnosti a pro posouzení jejího rozsahu. Při rozhodování o výživném vychází soud nejen z výsledků účastníků, ale i z listinných důkazů a dalších důkazních prostředků. Zejména jsou soudu předkládány doklady prokazující výdělečné možnosti účastníků, např. zprávy zaměstnavatelů o příjmech účastníka, potvrzení úřadu práce o registraci účastníka jako uchazeče o zaměstnání a o výši jeho podpory v nezaměstnanosti. Je-li účastník podnikatelem, předkládá zejména daňová přiznání, peněžní deníky, výpisy bankovních účtů a další doklady o movitém a nemovitém majetku. Soud spolupracuje s orgány státní sociální podpory a zjišťuje, zda jsou účastníkovi vypláceny nějaké sociální dávky, případně v jaké výši. Bezpečně musí být také prokázána existence jiné vyživovací povinnosti. Není-li rozsah jiné vyživovací povinnosti stanoven soudním rozhodnutím, musí jej soud pro účely svého rozhodnutí sám posoudit a provést potřebné důkazy. Oprávněný musí prokazovat také své odůvodněné potřeby, a to zejména doklady o výdajích souvisejících s plněním školní docházky, s mimoškolními zájmovými aktivitami, výdaje vynaložené v souvislosti s jeho zdravotním stavem atp.¹⁷⁹

Ve věcech, v nichž lze řízení zahájit i bez návrhu, tedy i v řízení o výživném pro nezletilé dítě, je soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než jaké byly účastníky navrhovány. Pokud soud poruší tuto povinnost a neprovede i jiné než účastníky navrhované důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, jedná se o porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny základních práv a svobod a vzniklá důkazní mezera je považována za protiústavní.¹⁸⁰

V souvislosti s průběhem řízení považuji za důležité zmínit se ještě o předběžném opatření, jehož použití je umožněno jak před zahájením řízení o stanovení výživného, tak v jeho průběhu, jsou-li k tomu splněny zákonem předepsané podmínky.¹⁸¹ Podle ust. § 74 občanského soudního řádu lze před zahájením řízení nařídit předběžné opatření, je-li třeba, aby byly zatímně upraveny poměry účastníků,

¹⁷⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 36.

¹⁸⁰ Nález ÚS ze dne 31.7.2002, sp. zn. I. ÚS 603/2000. Sbíрка nálezů a usnesení ÚS, č. 27, 2002, s. 129.

¹⁸¹ R 16/66.

nebo je obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen (obdobně i ust. § 102 občanského soudního řádu týkající se nařízení předběžného opatření po zahájení řízení). Obsahem předběžného opatření je vždy uložení povinnosti platit výživné v nezbytné míře, tedy pouze k uspokojení základních životních potřeb bez ohledu na výdělkové možnosti povinného. Předběžným opatřením není předem rozhodnuto ani o existenci podmínek k placení výživného ani o otázce rozsahu vyživovací povinnosti, která bude následně stanovena v rozhodnutí ve věci samé.¹⁸²

8.5. Rozhodnutí soudu

Podle ust. § 176 občanského soudního řádu rozhoduje soud o výchově a výživě ve věci samé rozsudkem. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně a musí obsahovat všechny náležitosti, které zákon předepisuje. Obsah rozhodnutí ve věci samé vysloví soud ve výroku rozsudku, který musí být určitý, aby bylo zřejmé, o čem bylo rozhodnuto, a aby byl přesně vykonatelný. Výrok rozsudku musí být také úplný, tedy musí jím být rozhodnuto o celém předmětu řízení.

Ve výroku rozsudku je vždy výživné stanoveno konkrétní peněžitou částkou, kterou má povinný platit v pravidelných měsíčních splátkách oprávněnému. Jiný způsob stanovení výživného je nepřipustný, neboť by byl v rozporu s požadavkem určitosti. Je-li jedním rozhodnutím stanovováno výživné pro několik oprávněných (např. pro sourozence), je třeba s ohledem na osobní charakter výživného stanovit výživné pro každého z nich zvláštní částkou.¹⁸³ Požadavek určitosti výroku rozsudku není naplněn v případě, kdy je rozhodnuto, že žalovaný je povinen platit na výživném určitou peněžitou částku s tím, že má právo započítat si na výživné všechny dosud uskutečněné platby, aniž by tyto platby byly zjištěny a v rozsudku vyjádřeny.¹⁸⁴

Dle ust. § 154 odst. 1 občanského soudního řádu je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení. To znamená, že při rozhodování o výživném musí soud vycházet především ze zjištění, která určují rozhodující podmínky pro stanovení a výši výživného v době rozhodování. Určitou výjimku z této zásady představuje ust. § 154

¹⁸² Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 36.

¹⁸³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 37.

¹⁸⁴ R 15/66.

odst. 2 občanského soudního řádu, podle něhož lze pro případ opětuující se dávky uložit povinnost i k plnění dávek, které se stanou splatnými teprve v budoucnu.

Z ust. § 98 zákona o rodině vyplývá, že právo na výživné lze přiznat ode dne zahájení soudního řízení. Výživné pro děti, a to jak pro nezletilé tak pro zletilé, je možné přiznat i za dobu nejdéle tří let zpět ode zahájení řízení. K tomu v kapitole 7.2. Promlčení výživného.

Pokud dojde soud k závěru, že pro stanovení výživného nejsou splněny zákonné podmínky, návrh na zahájení řízení zamítne. Bylo-li řízení zahájeno usnesením soudu a soud zjistí, že zahájeno být vlastně nemělo, bude řízení ihned zastaveno. Lze tak dovést, že negativní výrok rozsudku zde prakticky nepřichází v úvahu.¹⁸⁵

Doručený rozsudek o výživném se stává pravomocným, pokud jej nelze napadnout odvoláním. Ode dne právní moci rozsudku běží lhůta k plnění, která je třídní, není-li v rozsudku stanoveno jinak. V rozsudku o výživném však soud určí přesně podmínky jeho splatnosti a rozsudek se tak stává vykonatelným, jakmile proběhne první termín splatnosti výživného po právní moci rozsudku. Z této zásady existuje výjimka stanovená v ust. § 162 občanského soudního řádu, podle něhož jsou předběžně vykonatelné rozsudky odsuzující k plnění výživného za poslední tři měsíce před jejich vyhlášením. To znamená, že tyto rozsudky lze vykonat, i když dosud nenabýly právní moci.

Místo rozhodnutí soudu ve věci samé může být soudní řízení ukončeno uzavřením smíru, nebo schválením dohody rodičů. Soudní smír mohou účastníci uzavřít v souladu s ust. § 99 občanského soudního řádu jen tehdy, připouští-li to povaha věci. Z toho důvodu nemůže být smír uzavřen ve věcech výživného pro nezletilé děti, neboť to povaha věci nepřipouští. Tento závěr vyplývá z ust. § 26 odst. 3 a § 50 odst. 2 zákona o rodině, která stanoví, že rozhodnutí o úpravě výkonu rodičovské zodpovědnosti může být nahrazeno soudem schválenou dohodou rodičů (nikoli však soudním smírem). Soudní smír je tak možné uzavřít jen v řízení o výživném mezi zletilými osobami. Pokud soud svým usnesením smír schválí, má účinky pravomocného rozhodnutí a je titulem pro výkon rozhodnutí. Soud nemůže schválit smír, který by odporoval právním předpisům. Není-li smír schválen, pokračuje soud v řízení a ukončí jej rozhodnutím ve věci samé. Proti usnesení o schválení smíru lze podat do tří let od právní moci žalobu

¹⁸⁵ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 38.

na neplatnost smíru. Obdobná pravidla platí pro uzavření tzv. preatorského smíru podle ust. § 67 občanského soudního řádu, jímž může být spor vyřešen ještě před zahájením řízení.¹⁸⁶

Od soudního smíru je třeba odlišovat dohodu rodičů, která může ve věcech výživného pro nezletilé děti nahradit rozhodnutí soudu. Taková dohoda potřebuje ke své platnosti schválení soudu, a to rozsudkem a nikoli usnesením jako soudní smír. Při jejím schvalování bere soud v úvahu všechna hlediska, která mají význam pro rozhodnutí ve věci samé, zejména musí přihlídnout k tomu, zda je zajištěn zdárný vývoj dítěte a zda dohodnutá výše výživného odpovídá všem zákonným hlediskům. Proto i dokazování musí být stejně úplné a rozsáhlé, jako je dokazování, které předchází vydání soudního rozhodnutí. Dohodu rodičů nemůže soud schválit jen zčásti, nebo ji nějakým způsobem doplňovat. Soud dohodu buď schválí jako celek, nebo ji neschválí a pokračuje v řízení.¹⁸⁷

Součástí rozhodnutí soudu ve věci samé je i výrok o náhradě nákladů řízení. Jde-li o řízení, které mohlo být zahájeno i bez návrhu, zásadně platí, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. To ovšem neplatí, odůvodňují-li okolnosti případu přiznání náhrady nákladů řízení (ust. § 146 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu). Pokud jde o náhradu nákladů řízení, v němž se rozhoduje o výživném mezi zletilými osobami, plně se uplatní zásada úspěchu ve věci ve smyslu ust. § 142 občanského soudního řádu.

Řádným opravným prostředkem proti rozsudku o stanovení výživného nebo proti rozsudku schvalujícímu dohodu rodičů je odvolání, které lze podat do 15ti dnů ode dne doručení rozsudku. O odvolání rozhoduje nadřízený krajský soud (popř. Městský soud v Praze). V odvolání ve věcech výživného pro nezletilé dítě lze uvádět i skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně a to bez omezení stanovených v ust. § 205a občanského soudního řádu. Proti usnesení o schválení smíru není odvolání přípustné.

Pokud jde o mimořádné opravné prostředky, tak z ust. § 237 odst. 2 písm. b) občanského soudního řádu vyplývá, že ve věcech upravených zákonem o rodině není dovolání přípustné, kromě výjimek stanovených v zákoně. Toto je také jeden z důvodů velké míry nejednotnosti rozhodování o výživném. Vzhledem k tomu, že je téměř

¹⁸⁶ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 39.

¹⁸⁷ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 40.

vyloučena možnost podání dovolání, nezabývá se těmito případy Nejvyšší soud, který by sjednocoval rozhodování o výživném a určoval mu požadovaný směr.¹⁸⁸

8.6. Změna stanoveného výživného

Pravomocné rozhodnutí soudu zásadně nelze změnit, výjimkou však jsou mimořádné opravné prostředky a podstatná změna okolností podle ust. § 163 občanského soudního řádu.

Z ust. § 99 zákona o rodině vyplývá možnost změny výživného, dojde-li ke změně poměrů. Obdobná zásada je zakotvena právě v ust. § 163 občanského soudního řádu, podle něhož je možné na návrh změnit rozsudek odsuzující k plnění v budoucnu splatných dávek (tedy i výživného), jestliže se podstatně změnily okolnosti, které jsou rozhodující pro výši a další trvání dávek. Jde-li o rozsudek o výživném pro nezletilé dítě, je možné jej změnit i bez návrhu.

Pro vyživovací povinnost tak platí tzv. zásada „rebus sic stantibus“. To znamená, že pokud se podstatně změní poměry, za nichž bylo výživné stanoveno, je to důvod pro zahájení nového soudního řízení, které by mělo skončit novou úpravou vyživovací povinnosti. Z toho plyne, že novou úpravu výživného nelze považovat za nějaký zvláštní opravný prostředek, ale za nové stanovení výživného, které je výsledkem celého znovu proběhlého řízení.¹⁸⁹

Jak jsem již uvedla, rozsudek o výživném pro nezletilé dítě lze změnit i bez návrhu. Pokud však v průběhu řízení nabude nezletilé dítě zletilosti, neměl by soud rozhodnout o změně vyživovací povinnosti, aniž by v tomto směru nebyl učiněn ze strany dítěte jakýkoli úkon, ze kterého by bylo patrné, že žádá úpravu výživného i po dosažení zletilosti. Soudy ale tento postup často nedodržují a uplatňují zásady nesporného řízení i na rozhodování o nároku na výživné za dobu po dosažení zletilosti. V takovém případě tedy vlastně rozhodují o změně vyživovací povinnosti pro zletilou osobu z vlastní iniciativy.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str. 31.

¹⁸⁹ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 41.

¹⁹⁰ Rais, R.: Několik poznámek k řízení o změnu vyživovací povinnosti k dětem, jestliže dítě v průběhu řízení dosáhne zletilosti. Rodinné právo, 1999, č. 12, str. 5, 6.

Je-li podáván návrh na zahájení řízení, musí z něj být zřejmé, o jakou změnu původního rozhodnutí se má jednat, a jde-li o řízení o výživném mezi zletilými osobami, musí návrh obsahovat konkrétní částky navrhovaného zvýšení či snížení výživného. Mezi náležitosti návrhu patří i údaj o tom, od kdy má být rozhodnutí změněno.¹⁹¹ Z judikatury vyplývá, že návrh na zrušení výživného pro nezletilé dítě v sobě obsahuje i návrh na jeho snížení. Proto je soud povinen zabývat se nejen důvodností návrhu na zrušení výživného, ale i tím, zda nedošlo ke změně poměrů odůvodňujících případné snížení výživného.¹⁹²

Soud se v průběhu řízení orientuje zejména na posouzení toho, zda došlo skutečně ke změně poměrů. Soud musí komplexně posoudit všechny změny v poměrech účastníků, k nimž došlo od předchozí úpravy a provést všechny důkazy v potřebném rozsahu. Dospěje-li k závěru, že ke změně poměrů došlo, změní předchozí úpravu výživného, když ve výroku nového rozsudku výslovně uvede, že jde o změnu původní úpravy, neboť jinak by vedle sebe existovala dvě rozhodnutí v téže věci. Změnou výživného je jakákoli změna podmínek a rozsahu původně stanovené vyživovací povinnosti. Změnou je i zrušení stanoveného výživného nebo i změna podmínek jeho splatnosti. Pokud soud dospěje k závěru, že nejsou splněny podmínky pro změnu rozsudku, návrh zamítne, popř. řízení zastaví, bylo-li zahájeno usnesením soudu. Ať už dojde ke změně původní úpravy výživného či nikoli, je možné domáhat se v budoucnosti další nové úpravy výživného.¹⁹³

„Při posuzování změněných poměrů je nutno přihlížet ke všem okolnostem, které by mohly odůvodnit změnu výživného. Důvodem ke změně vyživovací povinnosti rodičů je jen taková změna okolností, za nichž bylo dosud výživné určeno, jež se výraznějším způsobem projeví v poměrech účastníků.“¹⁹⁴ Změnou poměrů, která odůvodňuje změnu výživného, tedy není jakákoli změna, ale jen změna závažnějšího charakteru. Takovou podstatnou změnou bývá změna rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte, v důsledku které se mění všechny poměry mezi dítětem a jeho rodiči. Další podstatnou okolností, která odůvodňuje změnu rozhodnutí o výživném, je vznik nové vyživovací povinnosti, která povinnému přibyla k další

¹⁹¹ R 4/76.

¹⁹² R 2/67.

¹⁹³ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 42.

¹⁹⁴ R 3/67.

osobě. Jedná se o změnu, která se v poměrech povinného projeví okamžitě, a proto vůbec nezáleží na časovém odstupu od předchozí úpravy.¹⁹⁵ Také nástup povinného do výkonu trestu odnětí svobody je změnou odůvodňující novou úpravu výživného.¹⁹⁶ Za takovou změnu jsou rovněž považovány i vyšší odůvodněné potřeby oprávněné osoby související např. se zdravotním stavem, nástupem do školy, obecně s vyšším věkem dítěte atp.

Rozhodnutí soudu o změně výživného musí obsahovat konkrétní stanovení doby, která představuje počátek změny vyživovací povinnosti. Pro počátek změny výživného není rozhodující ani okamžik zahájení řízení, ani okamžik, v němž je rozhodováno, ale rozhodující je okamžik, kdy došlo ke změně poměrů. Tento okamžik lze snadno určit, pokud změna poměrů spočívá v jednorázové události (např. vznik další vyživovací povinnosti, nástup do výkonu trestu odnětí svobody apod.). Složitější situace však nastane, pokud změna poměrů spočívá v postupných drobných změnách. V takovém případě musí soud posoudit, ve kterém okamžiku dosáhly postupné změny takového stupně, který odůvodňuje změnu rozhodnutí o výživném a tento okamžik bude muset ve výroku rozhodnutí přesně určit. Zákon o rodině v ust. § 99 přímo počítá s tím, že ke změně výživného bude docházet i za dobu minulou, ale toto ustanovení výslovně neupravuje, jak daleko nazpět je možné stanovit nový počátek vyživovací povinnosti. V takovém případě proto analogicky použijeme ust. § 98 zákona o rodině a dospějeme k závěru, že počátek změny vyživovací povinnosti, jak k nezletilému, tak ke zletilému dítěti, je možné stanovit nejdéle tři roky nazpět ode dne zahájení řízení o změně vyživovací povinnosti.¹⁹⁷

¹⁹⁵ R 14/65.

¹⁹⁶ R 41/65.

¹⁹⁷ Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 45.

9. Vymáhání výživného

Pokud povinný neplní dobrovolně, co mu vykonatelné rozhodnutí soudu o výživném ukládá, může podat oprávněný návrh na soudní výkon rozhodnutí ve smyslu části šesté občanského soudního řádu. Totéž platí i pro soudní smíry a pro dohody rodičů, které byly schváleny soudem.

Návrh na soudní výkon rozhodnutí může být podán, pokud povinný nehradí výživné řádně a včas, tedy ve stanovené výši a ve stanoveném termínu. K vymáhání výživného tak může dojít nejen v případě, kdy povinný nehradí výživné vůbec, ale i v případě, kdy jej nehradí v plné výši, nebo jej hradí opakovaně opožděně.¹⁹⁸

Zásadně platí, že k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí je příslušný obecný soud povinného. Pokud však jde o výkon rozhodnutí pro vymožení výživného pro nezletilé dítě, je k nařízení a provedení výkonu rozhodnutí příslušný soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností své bydliště. Příslušný soud může ze závažných důvodů přenést svou příslušnost na jiný soud, jestliže je to v zájmu nezletilého. Pokud tento soud s přenesením příslušnosti nesouhlasí, rozhodne jeho nadřízený soud.

Výkon rozhodnutí nařídí soud pouze na návrh oprávněného. Návrh na soudní výkon rozhodnutí musí vedle obecných náležitostí obsahovat přesné označení exekučního titulu (k návrhu musí být přiložena jeho ověřená kopie), uvedení povinnosti, která má být vymožena a informace o tom, zda, popřípadě v jakém rozsahu, povinný vymáhanou povinnost splnil. Jde-li o návrh na výkon rozhodnutí prostřednictvím soudu, je třeba dále uvést, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden. Pokud oprávněný nezná všechny údaje, které je třeba uvést v návrhu na nařízení exekuce, může v souladu s ust. § 260 občanského soudního řádu požádat o pomoc příslušný soud. Při vymáhání výživného pro nezletilé dítě je soud povinen poskytnout pomoc při zjišťování bydliště povinného, dále při zjišťování plátce mzdy nebo jiného pravidelného příjmu, popřípadě při zjišťování, u kterého peněžního ústavu má povinný své účty a čísla těchto účtů. Pomoc při vymáhání výživného poskytují také orgány sociálně-právní ochrany dětí.

¹⁹⁸ Lužná, R.: Vymáhání dlužného výživného pro nezletilé dítě. Právo a rodina, 2009, č. 10, str. 5, 6.

Výkon rozhodnutí ukládajícího zaplacení výživného lze provést všemi způsoby vyjmenovanými v ust. § 258 občanského soudního řádu, tedy srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu, prodejem movitých věcí a nemovitostí, prodejem podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem. Typickým způsobem výkonu rozhodnutí ve věcech výživného jsou srážky ze mzdy, kterými nejsou postihovány peníze, které by měl povinný u sebe (již vyplacená mzda), ale právo na mzdu nebo na jiné dávky, které budou vypláceny teprve v budoucnu.¹⁹⁹

Účinností zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti byla oprávněným umožněna i jiná cesta, jak si vynutit splnění povinnosti na povinném. Splnění vyživovací povinnosti je tak možné vymáhat nejen prostřednictvím soudu, ale i prostřednictvím soudního exekutora. Náplní činnosti soudního exekutora je provádění nuceného výkonu exekučních titulů, a to za úplatu, kterou tvoří určitý procentuální podíl z vymožené částky, což samozřejmě představuje určitou finanční motivaci exekutora. Soudní exekutor musí být k provedení nuceného výkonu rozhodnutí v konkrétní věci pověřen příslušným soudem. V návrhu na provedení exekuce nemusí oprávněný uvádět, na rozdíl od návrhu na výkon rozhodnutí prostřednictvím soudu, způsob, jakým by měl být výkon proveden. Záleží tak jen na úvaze exekutora, jakým nevhodnějším způsobem výkon rozhodnutí provede.²⁰⁰

Vedle různých způsobů výkonu rozhodnutí, jejichž podrobné rozebrání by přesahovalo téma mé práce, existují i jiné právní instituty, jejichž cílem je zajistit řádné a včasné placení výživného. Mezi takové instituty patří trestněprávní ochrana plnění vyživovací povinnosti.

¹⁹⁹ Mašek, D.: Výkon rozhodnutí o výživném pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2000, č. 3, str. 13.

²⁰⁰ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 615-621.

10. Trestněprávní ochrana plnění vyživovací povinnosti

Trestní právo chrání plnění vyživovací povinnosti v ust. § 196 a § 197 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“), která jsou součástí hlavy IV. Trestné činy proti rodině a dětem. Na rozdíl od právní úpravy platné do 31. 12. 2009 zakotvil trestní zákoník určité změny, jejichž záměrem bylo především zpřísnění trestního postihu neplatičů výživného.

Trestný čin zanedbání povinné výživy podle ust. § 196 trestního zákoníku je v praxi nejčastěji se vyskytujícím trestným činem proti rodině a dětem a jedním z nejfrekventovanějších trestných činů vůbec. Kolem 90% všech odsouzených podle hlavy IV. trestního zákoníku je odsouzeno právě za tento trestný čin.²⁰¹ Ustanovení § 197 trestního zákoníku je zvláštním ustanovením o účinné lítosti vztahujícím se k trestnému činu zanedbání povinné výživy.

„Zanedbávání dítěte je dokumentem Rady Evropy z roku 1992, který se týká syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN), chápáno jako jakýkoliv nedostatek péče, který způsobuje vážnou újmu na vývoji dítěte anebo dítě ohrožuje. Tělesným zanedbáváním se rozumí neuspokojování tělesných potřeb dítěte. To zahrnuje neposkytování přiměřené výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče a ochrany před zlem. Citovým zanedbáváním je pak neuspokojování citových potřeb dítěte, a to pokud se týká náklonnosti i pocitu dítěte, že někam patří.“²⁰² Tato definice tělesného zanedbávání odpovídá skutkové podstatě trestného činu podle ust. § 196 trestního zákoníku, neboť zanedbáváním povinné výživy se rozumí nejen neplnění výživného v penězích, ale i neplnění povinnosti vyživovat jiného v naturální formě a zaopatřovat jej, tedy poskytovat mu stravu, ošacení, bydlení, zajišťovat přípravu na budoucí povolání, pečovat o jeho zdraví apod.²⁰³

Objektem uvedeného trestného činu je nárok na výživu vyplývající ze zákona o rodině. Trestní právo chrání široký okruh vyživovacích povinností, resp. všechny druhy vyživovací povinnosti uvedené v zákoně o rodině. V praxi se však téměř výlučně aplikuje ust. § 196 trestního zákoníku k ochraně nezletilých dětí. Jiným nárokům,

²⁰¹ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P., a kol: Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2010, s. 144.

²⁰² Zezulová, J.: Trestný čin zanedbání povinné výživy z pohledu soudní judikatury. Právo a rodina, 2000, č. 6, str. 11.

²⁰³ č. 26/82 Sb. rozh. tr.

které mají svůj základ např. ve smlouvě, v zákonné úpravě týkající se náhrady škody apod., trestní zákoník v ust. § 196 ochranu neposkytuje.²⁰⁴

Předpokladem pro vznik vyživovací povinnosti je existence rodinněprávního vztahu, s nímž je tato povinnost spojena. Nárok na výživné nemusí být vysloven soudním rozhodnutím, neboť vzniká přímo na základě zákona. Ani rozsah vyživovací povinnosti nemusí být, s výjimkou výživného rozvedených manželů, předem vyčíslen soudním rozhodnutím. Při posuzování otázky, jak vysoké je výživné, jehož neplacením byl spáchán trestný čin zanedbání povinné výživy, postupuje orgán činný v trestním řízení samostatně a tuto otázku řeší jako otázku předběžnou. Není tedy vázán rozhodnutím, kterým byla vyživovací povinnost, včetně jejího rozsahu, stanovena soudem v občanském soudním řízení, neboť jde o otázku viny. Orgán činný v trestním řízení může vycházet z jiného rozsahu vyživovací povinnosti, nesmí ale občanskoprávní rozhodnutí při zjišťování okolností důležitých pro rozhodnutí o vině pominout a musí jej zhodnotit jako jiný důkaz podle pravidel v ust. § 2 odst. 6 zákona č. 141/1961 Sb., o trestní řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“).²⁰⁵

Pachatelem trestného činu zanedbání povinné výživy může být jen osoba, která má zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného.

Trestný čin zanedbání povinné výživy obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty, a to neplnění vyživovací povinnosti a vyhýbání se jí.

Podle ust. § 196 odst. 1 trestního zákoníku bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta ten, kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce. Objektivní stránka této skutkové podstaty spočívá v neplnění vyživovací povinnosti, kterým je i její neplnění ve stanoveném rozsahu. Pokud jde o formu zavinění, pro spáchání tohoto trestného činu postačuje nedbalost. Skutková podstata je naplněna až tehdy, pokud není vyživovací povinnost plněna po dobu delší než čtyři měsíce. Trestní zákoník nově upravil tuto dobu, nutnou k úsudku, že se povinný dopustil trestného činu, přímo v zákoně a zároveň ji zkrátil. Dříve se ze soudní praxe dovozovalo, že soustavné neplnění vyživovací povinnosti by mělo trvat zpravidla šest měsíců. Dá se říci, že se tím zpřísnila pravidla

²⁰⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 247.

²⁰⁵ č. 17/05 Sb. rozh. tr.

pro trestní postih neplatičů výživného. Zostřila se také trestní sazba za spáchání tohoto trestného činu, a to dokonce na dvojnásobek.

Trestněprávní odpovědnosti se pachatel nezbaví, pokud prohlásí, že nevěděl, kde se nachází osoba, které měl výživné platit, pokud se nesnažil místo jejího pobytu dostupnými prostředky zjistit. „Plnění zákonné vyživovací povinnosti totiž nespočívá jen v samotném placení výživného, ale i v tom, že osoba, která je povinna výživné platit, si v takovém případě z vlastní iniciativy zjistí, kde se zdržuje osoba, které má být výživné placeno, pokud je vzhledem k okolnostem toto zjištění pro povinnou osobu dostupné.“²⁰⁶

Druhá skutková podstata trestného činu zanedbání povinné výživy je upravena v ust. § 196 odst. 2 trestního zákoníku, podle něhož bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta ten, kdo se úmyslně vyhýbá plnění své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce. Vyhýbáním se plnění povinnosti je cílené jednání, jímž se chce pachatel zbavit své povinnosti platit výživné nebo chce zmařit jeho vymáhání. Pachatel např. záměrně přijme méně výnosné zaměstnání, nebo často bez vážných důvodů mění zaměstnavatele, a tím ztěžuje vymáhání výživného, nebo v důsledku takového jednání není vůbec schopen výživné platit.²⁰⁷ K takovému jednání je nutné zavinění ve formě úmyslu. Také u této formy jednání požaduje trestní zákoník, aby trvala po dobu delší než čtyři měsíce a také u této skutkové podstaty došlo ke ztřešení trestní sazby až na tři léta.

V ust. § 196 odst. 3 trestního zákoníku je obsažena kvalifikovaná skutková podstata, která se týká případů, kdy pachatel vydá svým jednáním podle odst. 1 nebo odst. 2 oprávněnou osobu v nebezpečí nouze nebo nově s účinností od 1. 1. 2010, pokud byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Za naplnění kvalifikované skutkové podstaty je stanoven opět přísnější trestní postih, a to trest odnětí svobody na jeden rok až pět let. Nouzí ve smyslu tohoto ustanovení se rozumí nedostatek základních prostředků potřebných pro život. Z dikce zákona je zřejmé, že nebezpečí nouze nemusí skutečně nastat, ale postačí, pokud tento stav hrozí. Za vydání v nebezpečí nouze je považována i situace, kdy byla hrozící nouze odvrácena

²⁰⁶ č. 16/96 Sb. rozh. tr.

²⁰⁷ Mašek, D.: Trestněprávní ochrana proti neplnění vyživovací povinnosti. Rodinné právo, 1999, č. 8, str. 15 – 16.

druhým rodičem dítěte na úkor uspokojování jeho vlastních potřeb a při mimořádném pracovním vypětí.²⁰⁸

Z hlediska obecné charakteristiky tohoto trestného činu je třeba uvést, že zanedbání povinné výživy je omisivním deliktem pravým. To znamená, že výlučným znakem jeho objektivní stránky je opomenutí, které spočívá v neplnění zákonné vyživovací povinnosti vyplývající ze zákona o rodině.²⁰⁹ Dále lze trestný čin zanedbání povinné výživy označit jako distanční delikt, neboť místem spáchání tohoto činu je jak místo, kde měl pachatel pobyt v době neplnění nebo vyhýbání se plnění své vyživovací povinnosti, tak i místo, kde nastal následek činu, tedy místo, kde měla pobyt oprávněná osoba.²¹⁰

Trestný čin zanedbání povinné výživy nelze však zcela jednoznačně označit za čin trvající. Na jedné straně z judikatury vyplývá, že uvedený trestný čin je činem trvajícím, který je páchán, pokud pachatel zaviněně udržuje protiprávní stav, vyvolaný neplněním zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného nebo vyhýbáním se plnění této povinnosti.²¹¹ Na druhé straně ale část praxe zastává názor, že je to pokračování v trestném činu s prvky hromadného trestného činu. Ty jsou spatřovány v tom, že k trestní odpovědnosti je třeba nesplnění více než čtyř alimentálních dávek.²¹²

Jednání spočívající v neplnění vyživovací povinnosti je přerušeno sdělením obvinění podle ust. § 12 odst. 11 trestního řádu. Pokud obviněný pokračuje v neplnění vyživovací povinnosti i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání jako nový skutek. Od sdělení obvinění tedy začíná běžet nová doba rozhodná pro opětovné trestní stíhání pro trestný čin zanedbání povinné výživy.²¹³

Je potřeba zdůraznit, že dlužné výživné není majetkovou škodou, jejíž náhradu by poškozený mohl vymáhat podle trestního řádu. Dluh spočívající v nezaplaceném výživném není dluhem ze škody vzniklé jako následek trestného činu, ale je dluhem z nesplněné zákonné povinnosti, jejíž porušení je samo trestným činem. Z toho důvodu není možné přiznat nárok na jeho náhradu v adhezním řízení. Na druhou stranu ale lze,

²⁰⁸ č. 42/82 Sb. rozh. tr.

²⁰⁹ Zezulová, J.: Trestný čin zanedbání povinné výživy z pohledu soudní judikatury. Právo a rodina, 2000, č. 6, str. 12.

²¹⁰ č. 44/1971 Sb. rozh. tr.

²¹¹ č. 27/1969 Sb. rozh. tr.

²¹² Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P., a kol: Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2010, s. 142.

²¹³ Zezulová, J.: Trestný čin zanedbání povinné výživy z pohledu soudní judikatury. Právo a rodina, 2000, č. 6, str. 12.

v případě podmíněného upuštění od potrestání, uložit uhrazení dlužného výživného jako přiměřenou povinnost podle ust. § 48 odst. 4 písm. i) trestního zákoníku.²¹⁴

Potrestáním pachatele za spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy často dochází k rozrušení rodinných vztahů a tento trest má mnohdy nepříznivý dopad i na osobu, které má být výživné plněno. Proto trestní zákoník obsahuje v ust. § 197 zvláštní ustanovení o účinné lítosti, kterým se upřednostňuje splnění vyživovací povinnosti před potrestáním pachatele.

Podle ust. § 197 trestního zákoníku zaniká trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy, jestliže trestný čin neměl trvale nepříznivých následků a pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek. Vyživovací povinnost musí být dodatečně splněna v celém rozsahu, nestačí splnění částečné nebo pouhá dohoda s poškozeným o splácení dluhu.²¹⁵ Dlužné výživné musí být uhrazeno za celé období, pro které je pachatel stíhán, a pro které soud rovněž zjišťuje jeho trestní odpovědnost. Není nutné, aby pachatel uhradil výživné i za období předcházející, za které nebyl postaven před soud, ani za období následující, tedy po sdělení obvinění.²¹⁶ Pachatel nemusí dlužné výživné sám přímo uhradit, postačí, když zařídí, aby ho za něj zaplatila jiná osoba.²¹⁷ Ke splnění vyživovací povinnosti musí dojít dříve, než začne soud prvního stupně vyhlášovat rozsudek. Pokud byl rozsudek v odvolacím řízení zrušen a věc byla vrácena soudu prvního stupně, připouští se takové splnění až do zahájení vyhlásování nového rozsudku soudu.²¹⁸ O zániku trestnosti pro účinnou lítost lze uvažovat jedině tehdy, je-li náležitě zjištěno, že se pachatel trestného činu zanedbání povinné výživy skutečně dopustil.²¹⁹

Z uvedeného vyplývá, že trestní zákoník oproti předešlé právní úpravě přiosílil kriminalizaci neplatičů výživného a dosáhlo se tak zpřísnění trestní represe. Otázkou ovšem zůstává, zda obava z přísnějšího potrestání dokáže zapůsobit na všechny neplatiče výživného, především na recidivisty a na tu část pachatelů, kteří se dokonce „do vězení na zimu chystají, protože tam naleznou teplo, stravu a kamarády“. V oblasti trestního práva by měla být vedle trestní represe věnována stejná pozornost i trestní

²¹⁴ Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P., a kol: Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2010, s. 143.

²¹⁵ č. 56/51 Sb. rozh. tr.

²¹⁶ č. 21/03 Sb. rozh. tr.

²¹⁷ č. 44/72 Sb. rozh. tr.

²¹⁸ č. 54/71 Sb. rozh. tr.

²¹⁹ č. 56/77 Sb. rozh. tr., obdobně č. 25/81 Sb. rozh. tr.

prevenci. Za nejčastější příčinu neplacení výživného rodičem lze považovat jeho neodpovědný a nesprávný přístup k práci. Pokud jde o recidivistu, tak k tomu přistupuje ještě velmi nepříjemná skutečnost záznamu v Rejstříku trestů, která výrazně snižuje okruh pracovních příležitostí. Proto by bylo potřeba zaměřit se na prevenci zejména ve dvou směrech. Jednak posílit pracovní zařazení vězňů ve výkonu trestu odnětí svobody tak, aby byli schopni odvádět výživné i po dobu výkonu trestu. Tím by také stouplo povědomí potencionálních pachatelů, že s vězením bude spojena osobní povinnost pracovat a to by posílilo odstrašující charakter trestu. A jednak posílit možnosti nalezení zaměstnání, případně podnikání pro ty propuštěné, kteří chtějí získat příjem prací, neboť stigmatizace odsouzení je těžko překonatelnou překážkou pro ty, kteří mají zájem získat legálně příjem pro placení výživného.²²⁰

²²⁰ Behr, T.: Sjednávání výživného a neplatiči ve vězení. Právo a rodina, 2010, č. 5, str. 18-21.

11. Závěr

Ve své diplomové práci jsem se věnovala tématu vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi. Pojala jsem jej zejména z hmotněprávního hlediska, kdy jsem se zaměřila na problematiku jak vyživovací povinnosti rodičů k dětem tak vyživovací povinnosti dětí k rodičům. Chtěla jsem, aby moje práce poskytovala komplexnější pohled na toto téma, proto jsem věnovala svoji pozornost také procesní úpravě výživného mezi rodiči a dětmi a trestněprávní ochraně plnění vyživovací povinnosti.

Po prostudování zákonů, odborné literatury a příslušné judikatury jsem zjistila, že v oblasti vyživovací povinnosti vyvstává v současné době řada sporných otázek a problémů, jejichž řešením je třeba se dlouhodobě zabývat.

Jako zásadní nedostatek právní úpravy vyživovací povinnosti vnímám velkou míru nejednotnosti rozhodování soudů o výživném. Každému, i člověku bez právnického vzdělání, musí být zřejmé, že je naprosto nepřijatelné, aby v obdobných případech rozhodly dva různé soudy zcela odlišně. Nejednotnou rozhodovací praxi umožňuje současná právní úprava vyživovací povinnosti v zákoně o rodině, která je obecná a rámcová. Pojmy odůvodněné potřeby oprávněného a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného vymezují dosti vágně mantinely pro stanovení výše výživného.

Zakotvením konkrétních jednoznačných pravidel pro určení výše vyživovací povinnosti bychom určitě dosáhli usměrnění roztržité rozhodovací praxe soudů. Je ale vůbec žádoucí, s ohledem na různorodost a jedinečnost každého případu, určovat nějaká dogmatická pravidla? Domnívám se, že obligatorní zakotvení pravidel pro stanovení výše výživného by nebylo vhodným řešením a zastávám názor, že by tato pravidla měla mít podpůrný charakter. Proto také souhlasím se způsobem, jakým se Ministerstvo spravedlnosti snaží sjednotit aplikační praxi soudů ve věcech výživného. Myslím si, že zvolená forma nezávazné tabulky obsahující doporučenou výši výživného na dítě odvozenou od věku dítěte a měsíčního čistého příjmu rodiče by mohla výrazně přispět k větší předvídatelnosti rozhodování o výživném.

Dalším problémem, s nímž se potýkají soudci v řadě soudních řízení o výživném, jsou nedostatečné nástroje soudu, které by vedly ke zjištění skutečné výše příjmů a majetkových poměrů povinného, zejména je-li osobou samostatně výdělečně

činnou. Zákon o rodině sice nechává nastoupit nevyvratitelnou právní domněnku o výši příjmu pro případ, že povinný rodič své skutečné příjmy neprokáže, ale v takové situaci je zřejmé, že povinný tak činí účelově, neboť neprokazovat své příjmy je pro něj výhodnější.

Pokud jde o samotný průběh soudního řízení, domnívám se, že by si zasloužilo podstatně menší formálnost, a to především je-li rozhodováno o výživném pro nezletilé dítě. Právě v důsledku vysokého akcentu na dodržení všech formálních postupů bývá soudní řízení zbytečně prodlužováno, což určitě není v zájmu dítěte. V rodinné právu je třeba mít především na paměti, že prioritním cílem má být uzavření dohody rodičů, proto by samotnému soudnímu řízení měly předcházet pokusy o smírné vyřešení celé záležitosti, např. prostřednictvím mediátora.

Trestněprávní rovina plnění vyživovací povinnosti se téměř výlučně týká výživného pro nezletilé děti. Podle mého názoru jsou změny zavedené novým trestním zákoníkem, zejména zpřísnění trestní sazby za spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy, namířeny správným směrem a dokládají snahu státu bojovat proti neplatičům výživného. Myslím si ale, že pouze takové změny nejsou zcela dostačující k tomu, aby došlo k významnějšímu poklesu páchaní této trestné činnosti. Bylo by potřeba zavést ještě další, především preventivní opatření směřující k předcházení této trestné činnosti.

Je evidentní, že problematika vyživovací povinnosti dětí k rodičům nevyvolává takový zájem široké veřejnosti jako úprava výživného rodičů k dětem, a to i přesto, že její právní úprava je mnohem méně propracovaná a ani související judikatura není dostačující. Obávám se, že v současné společnosti není dostatečně vžito přirozené pravidlo spočívající v tom, že děti mají povinnost pečovat o své rodiče. Společnost mnohdy opovrhuje rodičem, který neplní své rodičovské povinnosti a řádně nepečuje o své dítě. Ale na dítě zanedbávající péči o své rodiče takto pohlíženo nebývá. Důvodem je patrně i to, že sám rodič se na dítěti svých práv většinou nikterak nedomáhá a soudní cestou už vůbec ne.

Domnívám se, že oblast vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi je aktuálním tématem zahrnujícím řadu problematických otázek, na jejichž řešení by měla mít zájem celá společnost, neboť vyživovací povinnost se úzce dotýká každého z nás.

Seznam odborné literatury

Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až § 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1600.

Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád II. § 201 až § 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1776.

Dvořáková Závodská J. a kol.: Manželství a rozvody. Praha: Linde, 2002, s. 104.

Francová, M., Dvořáková, Závodská J.: Rozvody, rozchody a zánik partnerství. Praha: ASPI, 2008, s. 256.

Choděra, O.: Partnerství, manželství a paragrafy. Praha: Grada, 2002, s. 108.

Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová J.: Zákon o rodině. Komentář a předpisy související. 8. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 742.

Hrušáková, M.: Rodinné právo v aplikační praxi. Praha: C.H.Beck, 2000, s. 41.

Hrušáková, M.: Rozvod a paragrafy. Praha: Computer Press, 2001, s. 67.

Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 586.

Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, s. 400.

Hrušáková, M., Králíčková, Z.: Rodinné právo. Praktická cvičení. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 139.

Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 896.

Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 1216.

Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 1. svazek. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 524.

Nová, H., Těžká, O.: Vyživovací povinnost. Praha: Linde, 1995, s. 223.

Nová, H., Velehrach, M.: Rodinné vztahy v soudní praxi. Praha: Prospektum, 1995, s. 280.

Novotný, O., Vokoun, R., Šámal, P., a kol.: Trestní právo hmotné. Zvláštní část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2010, s. 600.

Plecitý, V.: Zákon o rodině. Praha: Eurounion, 2007, s. 521.

Plecitý, V., Škrejpek, M., Salač, J., Šíma, A.: Základy rodinného práva. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 140.

Radvanová, S., Zuklínová, M.: Kurs občanského práva. Instituty rodinného práva. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 208.

Švestka, J., Dvořák, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. svazek. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2009, s. 308.

Veselá, R. a kol.: Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 260.

Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 5. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 751.

Seznam odborných článků

Antalová, T.: Výživné zletilých dětí. Právo a rodina, 1999, č. 6, str. 9-13.

Behr, T.: Sjednocování výživného a neplatiči ve vězení. Právo a rodina, 2010, č. 5, str. 18-21.

Dvořáková Závodská J.: Výživné ve světle judikatury. Rodinné právo, 1999, č. 11, str. 7-9.

Haderka, J.: Odborné závěry konference ke kodifikaci rodinného práva. Právní praxe, 1994, č. 8, str. 501-502.

Jurčík, R.: Institut výživného v historickém kontextu. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 1-4.

Kovářová, D.: Výživné mezi rodinnými příslušníky – nebývá to jednoduché. Právo a rodina, 2005, č. 5, str. 5-11.

Králíčková, Z.: České rodinné právo po vstupu ČR do EU. Právní rozhledy, 2005, č. 21, str. 769-774.

Králíčková, Z.: Harmonizace a unifikace rodinného práva v Evropě. Právo a rodina, 2003, č. 2, str. 1-2.

Králíčková, Z.: Vyživovací povinnost rodičů k dětem. Právo a rodina, 1999, č. 6, str. 6-9.

Lužná, R.: Právní režim přeplatků na výživném pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2010, č. 6, str. 1-5.

Lužná, R.: Vymáhání dlužného výživného pro nezletilé dítě. Právo a rodina, 2009, č. 10, str. 5-10.

Lužná, R.: Vyživovací povinnost k nezletilému dítěti rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody – vybraná judikatura. Právo a rodina, 2008, č. 11, str. 12-16.

Lužná, R.: Zásada nenávratnosti spotřebovaného výživného. Právo a rodina, 2000, č. 2, str. 10-12.

Lužná, R.: Zvýšení výživného pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2008, č. 12, str. 16-20.

Macková, A.: „Kodifikace rodinného práva“. Právní praxe, 1994, č. 8, str. 498-501.

Mašek, D.: Trestněprávní ochrana proti neplnění vyživovací povinnosti. Rodinné právo, 1999, č. 8, str. 15-16.

Mašek, D.: Výkon rozhodnutí o výživném pro nezletilé děti. Právo a rodina, 2000, č. 3, str. 13-16.

Mašek, D.: Výživné pro nezletilé děti podnikatelů. Právo a rodina, 2004, č. 9, str. 6-9.

Nová, H.: Kyselá jablka rodinného práva. Právo a rodina, 2001, č. 6, str. 1-7, č. 7, str. 1-5, č. 8, str. 1-5.

Nová, H.: Úmluva o právech dítěte a problémy její aplikace v ČR. Právo a rodina, 2001, č. 9, str. 12-17.

Nová, H.: Výživné u soukromých podnikatelů. Právní rádce, 1994, č. 10, str. 15-16.

Nová, H.: Vyživovací povinnost obávaná a opomíjená. Bulletin advokacie, 2008, č. 1-2, str. 31-41.

Radvanová, S.: Kodifikace rodinného práva. Právní praxe, 1995, č. 5, str. 296-303.

Radvanová, S.: Stav české rodiny a rodinného práva v současné době. Právní praxe, 1999, č. 2-3, str. 94-102.

Radvanová, S.: Vyživovací povinnost s otazníky. Právo a zákonnost, 1990, č. 8, str. 440-449.

Rais, R.: Několik poznámek k řízení o změnu vyživovací povinnosti k dětem, jestliže dítě v průběhu řízení dosáhne zletilosti. Rodinné právo, 1999, č. 12, str. 4-7.

Rožnová, A., Nová, H.: Stavební spoření nezletilých. Právo a rodina, 2001, č. 11, č. 12, str. 17-21.

Zezulová, J.: Trestný čin zanedbání povinné výživy z pohledu soudní judikatury. Právo a rodina, 2000, č. 6, str. 11-13.

Internetové a další zdroje

ec.europa.eu

obcanskyzakonik.justice.cz

www.ctk.cz

www.epravo.cz

www.justice.cz

Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti. Ministerstvo spravedlnosti, 2010.

Průzkum trhu a veřejného mínění zpracovaný agenturou Aspectio a.s. pro MS ČR dne 28. 4. 2010.

Unterhalt zwischen den Eltern und den Kindern

Resümee

Meine Diplomarbeit beschäftigt sich mit dem Thema des Unterhalts zwischen den Eltern und den Kindern. Dieses Thema betrifft fast jeden von uns, entweder als den Unterhaltspflichtiger oder als den Unterhaltsberechtigter. Meiner Meinung nach ist das Thema des Unterhalts zwischen den Eltern und den Kindern sehr interessant und immer aktuell und verdient Beachtung der ganzen Gesellschaft.

Das erste Kapitel meiner Arbeit erklärt die Grundbegriffe dieser Problematik, als der Unterhalt, seine Arten und Funktionen. Dieses Kapitel beschreibt auch kurz die historische Entwicklung der rechtlichen Regelung der Unterhaltspflicht und grenzt die Subjekte der Unterhaltspflicht ab.

Die größte Aufmerksamkeit wird in meiner Arbeit der Unterhaltspflicht gegenüber dem Minderjährigen gewidmet, weil die rechtliche Regelung dieser Art der Unterhaltspflicht am wichtigsten und gesellschaftlich am bedeutendsten ist. Meiner Arbeit beschäftigt sich vor allem mit den Kriterien für die Festsetzung der Höhe des Unterhaltsbeitrags, der Zeitdauer und der Weise der Leistung des Unterhalts. Das wichtigste Problem stellen die Gerichtsentscheidungen über die Höhe des Unterhaltsbeitrags dar, die ab und zu in ähnlichen Fällen bedeutend unterschiedlich sind. Darum hat das Justizministerium im vorigen Jahr die Empfehlungstabelle für die Festsetzung der Höhe des Unterhaltsbeitrags erstellt, die die Entscheidungspraxis der Gerichte vereinigen soll.

Das nächste Kapitel wird der Unterhaltspflicht gegenüber den Eltern gewidmet. Die rechtliche Regelung dieses Gebietes ist leider wenig durchgearbeitet und auch die zusammenhängende Judikatur ist unzureichend. Meine Arbeit erwähnt auch die wichtigen gemeinsamen Regeln für alle Arten der Unterhaltspflicht, wie Anrechnung, Verjährung und Erfüllung des Unterhalts für den anderen.

Weiter konzentriert meine Arbeit sich auf die Prozessproblematik des Verfahrens in Sachen des Unterhalts. Sie fasst den ganzen Verlauf des Verfahrens kurz zusammen und sie grenzt die Unterschiede zwischen dem Verfahren über den Unterhalt gegenüber dem Minderjährigen und gegenüber dem Volljährigen ab.

Das letzte Kapitel widmet sich der strafrechtlichen Regelung der Unterhaltspflicht, weil dieses Thema im Zusammenhang mit der Wirksamkeit des neuen Strafgesetzbuchs ganz aktuell ist. Wahrscheinlich die wichtigste Änderung, die das neue Strafgesetzbuch festgesetzt hat, ist die strengere Strafsanktion für die Begehung der Straftat der Vernachlässigung der Unterhaltspflicht.

Výživné mezi rodiči a dětmi

Resumé

Má diplomová práce se zabývá tématem výživného mezi rodiči a dětmi. Toto téma se týká téměř každého z nás, ať už jako povinného nebo oprávněného. Podle mého názoru je téma výživného mezi rodiči a dětmi velmi zajímavé a stále aktuální a zaslouží si pozornost celé společnosti.

První kapitola mé práce osvětluje základní pojmy této problematiky, jako výživné, jeho druhy a funkce. Tato kapitola také stručně popisuje historický vývoj právní úpravy výživného a vymezuje subjekty vyživovací povinnosti.

Největší pozornost je v mé práci věnována vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti, protože právní úprava tohoto druhu vyživovací povinnosti je nejdůležitější a společensky nejvýznamnější. Má práce se zabývá především kritérii pro stanovení výše výživného, dobou trvání a způsobem plnění výživného. Závažný problém představují soudní rozhodnutí o výši výživného, která jsou občas v obdobných případech značně odlišná. Proto ministerstvo spravedlnosti v loňském roce vytvořilo doporučující tabulku pro stanovení výše výživného, která má sjednotit rozhodovací praxi soudů.

Další kapitola je věnována vyživovací povinnosti k rodičům. Právní úprava této oblasti je bohužel málo proracovaná a také související judikatura je nedostačující. Má práce zmiňuje také důležitá společná pravidla pro všechny druhy vyživovací povinnosti, jako započtení, promlčení a splnění výživného za jiného.

Dále se má práce zaměřuje na procesní problematiku řízení ve věcech výživného. Stručně shrnuje celý průběh řízení a vymezuje rozdíly mezi řízením o výživné pro nezletilé a pro zletilé osoby.

Poslední kapitola se věnuje trestněprávní úpravě výživného, neboť toto téma je v souvislosti s účinností nového trestního zákoníku poměrně aktuální. Asi nejdůležitější změnou, kterou nový trestní zákoník zakotvil, je přísnější trestní sankce za spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy.

Maintenance between parents and children – Výživné mezi rodiči a dětmi

family law - rodinné právo

support obligations - vyživovací povinnost

maintenance between parents and children - výživné mezi rodiči a dětmi